
Beslutet om

Småviltjakten

– En studie i myndighetsutövning –

Beslutsprocessen
Civil- och statsrättsliga synpunkter
Konsekvenser för samebyarna
Det samiska alternativet
Politiska återverkningar
Biologiska följder

Rapport utgiven av Sámediggi – Sametinget

April 1994

Utgivare: Sametinget
Redaktör: Agneta Arnesson-Westerdahl
Övrig redaktion: Olof Johansson

För innehållet i signerade artiklar ansvarar författaren.

Omslagslayout: Agneta Arnesson-Westerdahl
Omslagsfoto: Sven Halling/Naturbild
Layout, typografi och ombrytning: Vanja Leander /Naturinformation AB, Bengtsfors
Tryck: Affärs- och Industrityck Blüme AB, Bengtsfors
Upplaga: 3000 ex
Första tryckningen: April 1994
Copyright: Sametinget 1994
ISBN 91-630-2549-3
Rapporten är tryckt på miljövänligt papper.

Beställningsadress:

Sametingets kansli, Geologgatan 4, 981 31 Kiruna. Tel: 0980 - 827 02. Fax: 0980 - 835 41.

Beslutet om

Småviltjakten

-- En studie i myndighetsutövning --

Förord

Den 25 augusti 1993, dagen innan det första Sametinget i Sverige öppnades, släpptes småviltjakten fri. Beslutet genomfördes mot sameorganisationernas kraftiga protester. Bland annat innebär beslutet, att samerna går miste om den potentiella inkomstkälla som underupplåtelse av jakträtter skulle kunna innebära. I ett historisk sammanhang kan vi dessutom konstatera att samerna, som bebott Norden innan de motsvarande nordiska staterna växt fram, än en gång har blivit fråntagna rättigheter av den svenska staten.

Förslaget om ökade möjligheter till småviltjakt väcktes av staten och inom jägarkretsar redan 1983 i samband med jakt- och viltvårdsberedningens huvudbetänkande.

Svenska jägarförbundet var mycket aktiv genom hela den politiska process som ledde fram till riksdagsbeslutet den 15 december 1992 då samepropositionen antogs.

Regeringen beslutade om formerna för den fria jakten i beslut den 1 juli 1993. Samtidigt beslutade regeringen att en utvärdering skulle göras av länsstyrelserna och jordbruksverket och den 7 oktober 1993 justerade regeringen sitt tidigare beslut. Regeringen deklarerade då, att med hänsyn till frågans speciella karaktär bör företrädare för de samiska intressena direkt delta, varför uppdrag gavs åt Statens jordbruksverk och Sametinget att göra utvärderingen efter samråd med länsstyrelserna och jägarorganisationerna.

Den 30 juli 1993 beslutade Statens jordbruksverk om de föreskrifter som skulle reglera jakten.

Under hela beslutsprocessen förbisågs sameorganisationernas kritiska synpunkter fullständigt. I den mån samerna tillfrågades var det alltid i mycket sena stadier i beslutsprocessen. I vissa fall hölls de dessutom ovetande om vad som pågick. Naturvårdsverket, som är högsta tillsynsmyndighet i landet vad gäller jakt- och faunavårdsfrågor, och naturvårdsorganisationerna hölls konsekvent utanför beslutsprocessen.

Utbildningsminister Per Unckel, ansvarig för samefrågorna, har själv senare förklarat att den beslutade förändringen har givits en temporär prägel.

Rapportens syfte

Syftet med denna rapport är att ge en bild av hur beslutsprocessen gällande det nya förslaget till små-

viltjakt och fiske ovan odlingsgränsen arbetats fram. Rapporten visar även vilka konsekvenser beslutet om småviltjakten kan få ur civilrättslig och folkrättslig synpunkt, liksom vilka politiska återverkningar beslutet kan orsaka internationellt - inte minst minoritetspolitiskt. Konsekvenserna för samebyarna redovisas. En sameby redovisar sin egen modell för en kontrollerad och styrd jakt där man utgår ifrån hänsyn till renskötsel och jaktbara biotoper. De biologiska risker som följer av en fri jakt utan ekologiska hänsyn påtalas, eftersom företrädare för biologer och naturvårdsorganisationer helt har lämnats utanför beslutsprocessen. Denna rapport ställer frågan: Fattades beslutet om en fri småviltjakt på ett författningsenligt sätt? I vad mån hade staten tagit hänsyn till övriga lagar och regler som styr samernas rättigheter och i vad mån hade man tagit hänsyn till hotade arter?

Rapportens tillkomst

Rapporten har tillkommit under en period av tre månader. Den har möjliggjorts tack vare att alla tillfrågade artikelförfattare; jurister, biologiska forskare, antropologer och jägare omedelbart förklarat sig villiga att bidra med material. Därtill kommer att ett stort antal personer - ingen nämnd och ingen glömd - på olika sätt har medverkat med skriftligt material och uppgifter.

Det material och de uppgifter som har inkommit har beskurits hårt, eftersom rapportens omfång och tiden inte har medgivit att alla fakta i målet kunnat presenteras i detta skede. Rapporten baseras nästan uteslutande på skriftliga källor, det vill säga myndigheters och organisationers egna anteckningar och skrivelser, forskares egna resultat baserade på långvarigt fältarbete och juridiskt material.

Sametinget vill härmed framföra ett djupt tack till alla de som har bidragit till att göra rapporten möjlig, och som därmed har visat sin sympati för det samiska samhället och vilka biologiska konsekvenser som kan bli följderna av en fri småviltjakt utan ekologiska hänsyn.

Sápmi i mars 1994

Ingvar Åhrén

Innehåll:

1. Sammanfattning och slutsatser	5
2. Småviltjakt i fjällen - förr och nu	16
<i>Av Fil. kand. Agneta Arnesson-Westerdahl</i>	
3. Kalendarium	19
<i>Av Agneta Arnesson-Westerdahl</i>	
4. Det första försöket	23
<i>Av Agneta Arnesson-Westerdahl</i>	
5. Det andra försöket	29
<i>Av Agneta Arnesson-Westerdahl</i>	
6. Upplåtelsesystemet tas fram	36
<i>Av Agneta Arnesson-Westerdahl</i>	
7. Lagar ändras	40
<i>Av Förbundsjurist Jörgen Bohlin, Renskötare Olof Johansson och Agneta Arnesson-Westerdahl</i>	
8. Spelet bakom kulisserna	42
<i>Av Agneta Arnesson-Westerdahl</i>	
9. Småviltjakten från civilrättslig och statsrättslig synpunkt	47
<i>Av Professor Bertil Bengtsson</i>	
10. Tässåsen-modellen – det samiska alternativet	52
<i>Av Renskötare Olof Johansson</i>	
11. Organisation av ripjakten i norge	58
– en jämförelse med Tässåsen-modellen – <i>Av Professor Johan B. Steen</i>	
12. "A New Partnership?"	60
<i>Av Socialantropolog Eivind Torp</i>	
13. Shots Heard Round the World	64
<i>Av Docent Hugh Beach</i>	
14. Jaktfalken - ripjägare på vikande front	70
<i>Av Cand. mag. Per J. Tømmeraas</i>	
15. Kungsörnen och småviltjakten	74
<i>Av Fil. dr. Martin Tjernberg</i>	
16. Fjällräven och småviltjakten	76
<i>Av Docent Anders Angerbjörn</i>	
17. Viktiga år i samernas historia	78
Referenser samt adresser	82
Kort om artikelförfattarna	86

1. Sammanfattning och slutsatser

Den 25 augusti 1993, dagen innan det första sametinget i Sverige öppnades, släpptes småviltjakten i fjällområdet fri. Beslutet genomfördes mot sameorganisationernas kraftiga protester. Bland annat innebar beslutet, att samerna går miste om den potentiella inkomstkälla som underupplåtelse av jakträtter skulle kunna innebära. Dessutom innebar beslutet, att samerna än en gång blev fråntagna rättigheter av svenska staten.

Beslutet har kritiserats hårt även av naturvårdsmyndigheter och naturvårdsorganisationer.

Samernas organisationer hölls i stort sett utanför den process som ledde fram till beslutet, och deras synpunkter nonchalerades fullständigt. Jägarintressen har däremot varit väl företrädade och starkt involverade i frågans beredning.

Syftet med denna rapport är att ge en bild av den process som ledde fram till det nya systemet för upplåtelse av jakt och fiske i fjällområdet. Rapporten berör beslutets civilrättsliga och statsrättsliga aspekter, liksom de minoritetspolitiska konsekvenserna i såväl nationellt som internationellt perspektiv. Vidare behandlas de praktiska följderna för samebyarna, liksom det nya jaktssystemets konsekvenser för faunan i fjällområdet. Rapporten syftar till att besvara tre grundläggande frågor:

- fattades beslutet om fri småviltjakt på ett författningsenligt sätt?
- har det tagits vederbörlig hänsyn till den lagstiftning som reglerar samernas rättigheter?
- har naturvårdskonsekvenserna av beslutet beaktats?

I det följande sammanfattas innehållet i rapporten kapitelvis.

I kapitel 2 beskriver Agneta Arnesson-Westerdahl den huvudsakliga innebörden av propositionens förslag (1992:93:32) och av det nya regelsystemet för småviltjakt i fjällområdet.

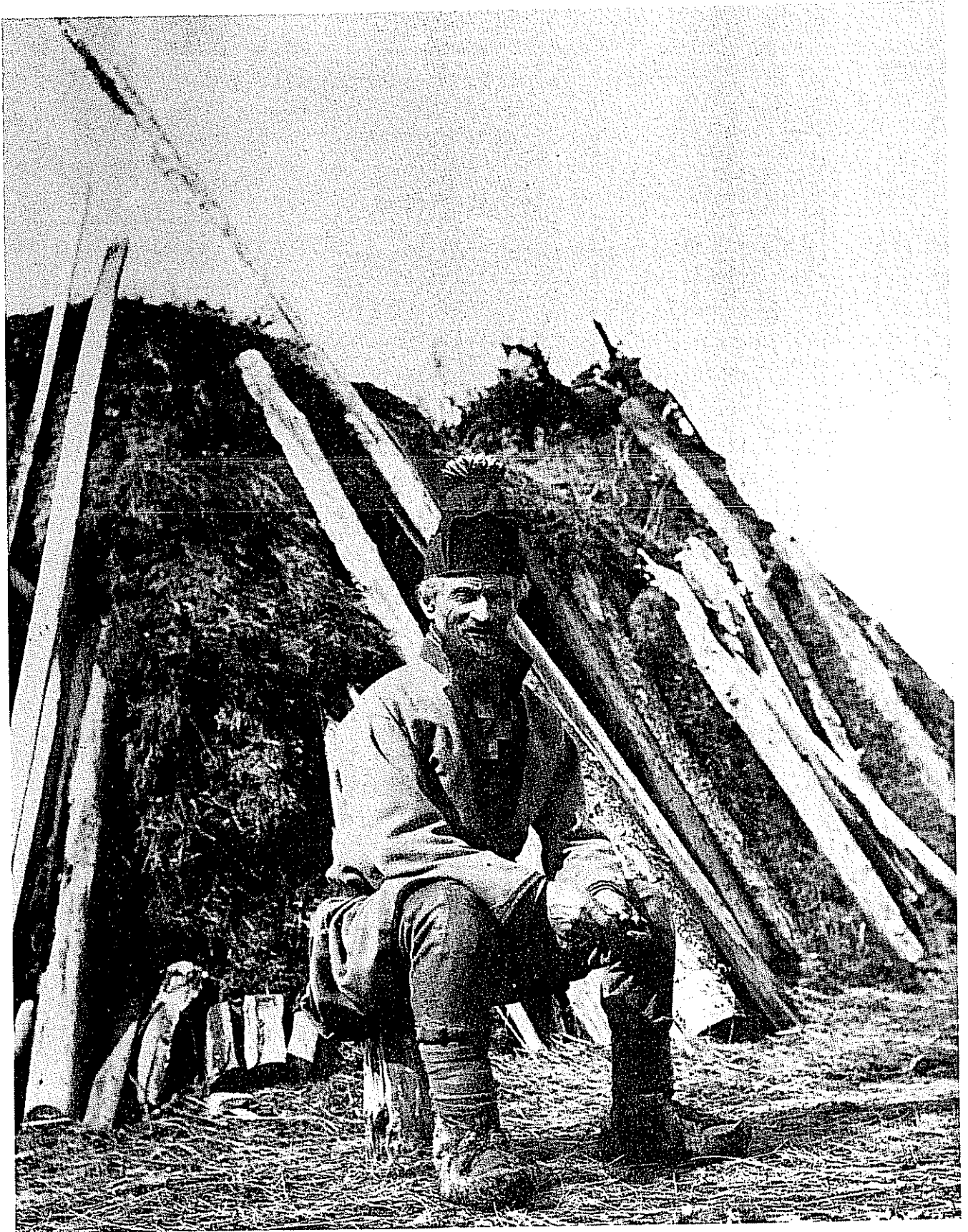
Propositionen föreslår, att de som är bosatta ovanför odlingsgränsen eller på renbetesfjällen och som är beroende av jakt eller fiske för sin försörjning fritt ska få fiska och jaga på statens mark. Denna regel ska till skillnad från tidigare gälla på *all* mark där jakten inte stör renskötseln eller inkräktar på samebymedlemmarnas jakt eller fiske. Marken ska delas in i områden

där i princip vem som helst ska få rätt att jaga småvilt genom att lösa jaktkort. I jordbruksverkets föreskrifter anges bland annat att kommuninvånare skall kunna lösa årstillstånd inom den egna kommunen. Övriga jägare skall medges rätt till jakt efter småvilt genom dygnstillstånd. Länsstyrelserna är skyldiga att upplåta småviltjakt och handredskapsfiske enligt dessa regler, om det inte leder till olägenheter av betydelse för rennäringen eller möter hinder enligt rennäringslagen.

Det system för småviltjakt som gällde tidigare utgick vanligen från att enskilda jägare och fiskare ansökte om jakträtt hos länsstyrelsen. Länsstyrelserna var inte skyldiga att upplåta jakt. För att kunna bevilja jakträtt måste länsstyrelsen höra respektive sameby. Inom vissa områden var man restriktiv med jaktlicenser av hänsyn till rennäringen, vilket ledde till kritik från jägarhåll. Det fanns dock reglerade jaktssystem med kortförsäljning i 16 samebyar. Genom sina egna jaktföreningar kände samerna att de hade kontroll över var det jagades, vad som jagades och vilka som hade tillstånd att jaga.

Det nya systemet, som trädde i kraft hösten 1993, bygger i huvudsak på ett förslag utarbetat av Svenska Jägareförbundet och Lantbrukarnas Riksförbund (LRF). Avsikten med förslaget är att öppna fjällområdet för fritidsjakt och det presenteras av förslagsställarna som ett uttryck för solidaritet och jämlikhet – viltet i fjällen är en resurs som alla ska ha tillgång till. Förslagsställarna anser att fjällområdet är kraftigt underutnyttjat. Jägarnas/LRF:s förslag ingick, med vissa justeringar, i den proposition som riksdagen antog i december 1992.

För de renskötande samerna har det nya systemet inneburit, att man förlorat möjligheterna att själva sälja jaktkort. Deras möjligheter till kompletterande försörjning genom jakt och fiske har beskrivits. De har mist kontrollen över var jakt bedrivs och vad som jagas och de känner sig än en gång överkörda av den svenska staten. Samerna hävdar, att beslutet är grundlagsstridigt.

I rapporten återkommer uttrycket "urminnes hävd" eller "urminnes rätt". I jordabalken 15:1 i 1734 års lag stadgas följande om urminnes hävd:

"Det är urminnes häfd: der man någon fast egendom eller rättighet i så lång tid oqvad och ohindrad besittit, nyttjat och brukat hafver, att ingen minnes, eller af sanna sago vet, huru hans förfäder, eller fångesmän först der-till komne äro."

Fotot visar jägaren, skidmakaren och filosofen Nicolaus Nilsson. Nilsson förekommer ofta i Ernst Mankers böcker. Bilden är tagen av den samiske fotografen Nils Thomasson. Jämtlands läns museums arkiv.

Kapitel 3 innehåller ett kalendarium som översiktligt redovisar de många stegen i den process som ledde fram till de nya reglerna för småviltjakt i fjällområdet.

I kapitel 4 redovisar Agneta Arnesson-Westerdahl de första stegen i denna process. Redan jakt- och viltvårdsberedningen, som lade fram ett förslag till ny jaktlag 1983, fastslår att det är angeläget att öka möjligheterna till småviltjakt i fjällområdet. Samtidigt framhåller man, att jaktupplåtelseerna måste samordnas med renskötseln för att undvika störningar för rennäringen. Beredningen föreslår vidare att åtgärder vidtas för att förbättra samernas möjligheter att få inkomster från upplåtelser av jakt. Förslaget till ny jaktlag läggs fram för riksdagen 1987. Skrivningarna i propositionen är sådana, att staten till skillnad från tidigare, nu hävdar sin jakträtt som "markägare" på kronomarken. Denna principiellt viktiga förändring genomförs sannolikt utan hörande av lagrådet (*se kap 7*). Den nya jaktlagen träder i kraft 1988.

1989 framlägger lantbruksstyrelsens rennäringssgrupp ett förslag som bland annat berör jaktfrågorna. Gruppen föreslår, att tillstånd till jakt och fiske i första hand skall komma dem tillgodo som bor i eller nära fjällområdet. Man betonar att jaktupplåtelser måste göras på ett sådant sätt att störningar på renskötseln förhindras eller minimeras. Gruppen understryker också, att upplåtelseerna i första hand ska handhas av sammanslutningar av sameby medlemmar.

1989 framlägger också samerättsutredningen sitt huvudbetänkande. En av utredningens slutsatser är, att samerna bör tillerkännas en starkare ställning än tidigare i frågor som rör användning av mark och vatten. Utredningen föreslår att ett sameting ska inrättas och att sametingets ansvarsområde bland annat kan vara handläggning av jakt- och fiskeupplåtelser på statens marker ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen.

Som en reaktion på samerättsutredningens förslag utser LRF och Jägareförbundet vid ett möte i november 1989 en arbetsgrupp med uppgift att ta fram ett förslag till ny policy för småviltjakt i fjällen. Förslaget lämnas till regeringen en månad senare och kommer så småningom, i något omarbetad form, att ligga till grund för riksdagens beslut om nya regler för småviltjakt. Som nämnts tidigare är grundtanken i förslaget att kronomark ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen (med undantag för nationalparkerna) skall öppnas för jakt efter småvilt. Jägarna och LRF vill få med sitt förslag i den proposition om rennäringsslagstiftning som vid denna tid är under utarbetande.

Jägarnas/LRF:s förslag går ut på remiss. Remissinstanserna är överlag positiva till tanken på utökad jakt, men många framhåller, att förslaget tar alltför lätt på samernas rättigheter och de problem fri jakt kan innebära för renskötseln. Till dem som är kritiska på dessa punkter hör lantbruksstyrelsen, lantbruksnämnderna i fjällänen samt länsstyrelsen i Jämtlands län. Svenska

samernas riksförbund är mycket kritiskt. Naturvårdsverket varnar för, att ett för hårt jakttryck på ripa kan få negativa konsekvenser för ripstammen och därmed också för hotade rovfåglar.

I propositionen om ny rennäringsslag, som läggs fram i juni 1990, behandlas Jägarnas/LRF:s förslag. Jordbruksministern uttalar som sin mening, att upplåtelser av rätt till jakt och fiske i fjällområdet bör kunna ske i betydligt större omfattning än tidigare, men framhåller samtidigt att Jägarnas/LRF:s förslag inte i tillräcklig utsträckning tagit hänsyn till den jakträtt för sameby medlemmarna som ingår i renskötselrätten. Förslaget läggs därför inte fram för riksdagen. Regeringen säger sig istället ha för avsikt att återkomma med ett nytt förslag om ändringar i rennäringsslagförordningen vad gäller jaktupplåtelser.

Riksdagen återremitterar propositionen med motiveringen att man vill ha en samlad sameproposition, grundad på samerättsutredningens betänkande.

Jägareförbundet protesterar mot riksdagsbeslutet. Man hävdar i ett PM att förslaget inte strider mot rennäringsslagen, utan endast kräver vissa justeringar i rennäringsslagförordningen. Jägarna förklarar sig fast beslutna att driva frågan vidare.

I kapitel 5 beskriver Agneta Arnesson-Westerdahl fortsättningen av den politiska process som leder fram till riksdagsbeslutet i december 1992.

I december 1991 uppvaktar samerna utbildningsminister Per Unckel, ansvarig för samefrågorna, och framför bland annat krav på att själva få sköta upplåtelser av jakt och fiske. Detta avvisas inte av regeringen. I ett PM som redovisar aktuella ärenden inom jordbruksdepartementet nämns inte jaktfrågorna, och samerna nekas insyn i det arbete som vid denna tid pågår på den samlade samepropositionen.

I februari 1992 uppvaktar Jägareförbundet och LRF riksdagsman Hans Dau (m), regeringens sakkunnige i samefrågor, och överlämnar ett nytt förslag till småviltjakt i fjällområdet. Förslaget är till sitt innehåll mycket likt det föregående förslaget från 1989, även om materialet är kraftigt utökat. Bland skillnaderna förtjänar bland annat att nämnas, att man nu påpekar att det samrådsförfarande som föreslås, ska garantera att rennäringen inte påverkas negativt. Förslaget innebär, att den lokala hanteringen ska skötas av kommunvisa kommittéer med representanter för staten, kommunen, berörda samebyar och jaktvårdskretsar. Man har också lagt till ett förslag om undantagsområden, där jakt av hänsyn till renskötseln inte ska bedrivas. Förslaget innehåller därutöver en kraftigt utökad argumentation om de positiva effekterna för näringslivet i fjällregionen.

Jägarnas/LRF:s nygamla förslag skickas ut på remiss, men remisstiden är mycket kort (en månad) och endast fem remissinstanser uppmanas yttra sig: jordbruksverket, länsstyrelserna i de tre nordligaste länen

och Svenska samernas riksförbund. Samtliga remissinstanser gör bedömningen, att förslaget är mycket likt det tidigare, som ogillades av den dåvarande regeringen. Samerna är som tidigare helt avvisande. Jordbruksverket avvisar förslaget, eftersom det inte innebär någon lösning på den komplicerade frågan om samernas egendomsskydd. Länsstyrelserna i Norrbotten och Västerbotten understryker återigen vikten av hänsyn till samernas intressen, och hänvisar till sina yttranden över den tidigare versionen av förslaget. Länsstyrelsen i Jämtland är starkt kritisk, och konstaterar att förslaget inte är nämnvärt förändrat jämfört med det förslag som 1989 kritiserades starkt av flera remissinstanser och av jordbruksministern. Länsstyrelsen påpekar också, att upplåtelseerna av småviltjakt genomgått en revolutionerande utveckling från och med jaktåret 1990/91. Detta faktum nämns dock inte i Jägarnas/LRF:s förslag, som istället konstaterar att man inte kunnat få någon statistik på detta område från Jämtland. Länsstyrelsen meddelar, att ingen efterfrågat sådan statistik från länsstyrelsens rennäringsenhet.

Den 1 oktober 1992 blir innehållet i samepropositionen offentligt. Innehållet i dess bilaga 2, som behandlar jakträttsfrågorna, har fram till denna dag varit okänt för samerna och deras organisationer. Däremot har innehållet varit känt för Bengt Ekendahl, tjänsteman vid länsstyrelsen i Jämtlands län, som vid denna tid sitter med i den s k 3 LD-gruppen, med uppgift att utveckla småviltjakten i fjällområdet (eller i praktiken att arbeta för Jägarnas/LRF:s förslag).

I samepropositionen redovisas tre förslag till hur småviltjakten i fjällområdet skall regleras. Det är dels Jägarnas/LRF:s förslag, dels ett förslag baserat på en utredning gjord vid länsstyrelsen i Norrbotten och slutligen ett förslag från lantbruksstyrelsens rennäringsgrupp, som rent formellt är det förslag som borde ligga till grund för propositionens förslag. Det förslag som SSR lagt fram i sitt näringspolitiska program vare sig redovisas eller kommenteras i propositionen.

Statsrådet säger, att propositionens förslag baseras på lantbruksstyrelsens och Jägarnas/LRF:s förslag. Det bör dock noteras, att lantbruksstyrelsens förslag är mycket tydligt vad gäller värdet av att samebyarna själva får sköta underupplåtelseerna, vilket dock helt förbigås i propositionens förslag.

Innebörden av propositionens förslag har redovisats tidigare (se kapitel 2 ovan). Förslaget innebär, att regeringen i allt väsentligt bortser från de invändningar och den kritik som mer eller mindre starkt uttryckts av samtliga de fem remissinstanser som fick tillfälle att yttra sig över LRF/Jägarnas förslag.

Trots att samtliga utredningar och rapporter som berört frågan betonat vikten av att samebyar och jakt- och fiskeföreningar får behålla sina möjligheter till underupplåtelse, så konstaterar regeringen i propositionen att dessa föreningars verksamhet blir överflödigt och därför i princip kan avvecklas.

Samernas kritik mot propositionens förslag blir massiv. Ett extra landsmöte i oktober 1992 konstaterar bland annat, att propositionen innebär att regeringen agerar som part i en pågående rättstvist, och att detta tvingar samerna att inleda en process för att säkra sitt näringsunderlag. I november överlämnar Samernas Nationalråd en skrivelse med kritik av propositionen till samtliga riksdagspartier.

I november skriver diskrimineringsombudsmannen till riksdagen och varnar för ett agerande som innebär att samerna ännu en gång känner sig överkörda av staten. DO föreslår, att riksdagen ska nöja sig med att besluta om inrättande av sameting och låta tinget behandla bl a jakt- och fiskerättsfrågorna innan riksdagen tar ställning till dem.

Riksdagen fäster inget avseende vare sig vid samernas protester eller DO:s vädjan. Två motioner till stöd för DO:s förslag och ytterligare en motion som innebär stöd för samernas linje, avslås.

Den 15 december 1992 antar riksdagen samepropositionen med de nya reglerna för småviltjakten. Endast vänsterpartiet stödjer samernas linje på denna punkt.

Naturvårdsverket, den myndighet som har huvudansvaret för jakt- och faunavårdsfrågor, har liksom naturvårdsorganisationerna helt och hållet lämnats utanför den process som lett fram till beslutet.

I kapitel 6 redovisar Agneta Arnesson-Westerdahl hur föreskrifterna för det nya upplåtelsesystemet utarbetas. Regeringen ger i januari 1993 uppdraget att ta fram föreskrifter till jordbruksverket och de tre berörda länsstyrelserna, som i sin tur lägger uppgiften på den s k 3LD-jaktgruppen (se kapitel 8). Gruppen anlitar en konsult, Björn Gunnarfelt, som sekreterare. Efter att under februari ha samlat in synpunkter från en rad samebyar och andra intressenter går gruppens förslag ut på remiss i april 1993. Av de åtta remissinstanserna är två de ursprungliga förslagsställarna (LRF och Jägareförbundet). Ytterligare två är jakt- och fiskeorganisationer. Tre är statliga myndigheter: Fiskeriverket, Naturvårdsverket och Glesbygdsdelegationen (sistnämnda svarar att man inte har någon åsikt i frågan). Den åttonde remissinstansen är SSR.

SSR påpekar att staten saknar lagfart för de områden där man nu står i begrepp att upplåta jakt och fiske och betonar ännu en gång riskerna för störningar för renskötseln. Naturvårdsverket framför en rad kritiska synpunkter på det föreslagna systemet. WWF Sverige och Sveriges Ornitologiska Förening uttrycker kraftig kritik i skrivelser till regeringen. I april gör samtliga samiska partier ett gemensamt uttalande, där man bland annat påpekar att förslaget om upplåtelse av jakt och fiske saknar rättslig grund.

Den 1 juli fattar regeringen sitt beslut i enlighet med länsstyrelsernas och jordbruksverkets förslag. I beslutet heter det, att förslaget tillstyrks av samtliga remissinstanser utom SSR, och att det föreslagna systemet

enligt regeringens bedömning inte medför oacceptabla effekter för samernas renskötselrätt, viltvården, fiskevården och naturvården.

I kapitel 7 redogörs för de lagändringar som sker och som är nödvändiga för att beslutet om småviltjakten ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen skall vara genomförbart. Förbundsjurist Jörgen Bohlin och renskötare Olof Johansson tar upp begreppet "dubbel jakträtt" – hur det kom till i jaktlagen 1987 och hur begreppet sedan används. Agneta Arnesson-Westerdahl beskriver den förändring i rennäringsförordningen som utfärdas den 19 maj 1993.

Bohlin konstaterar att staten sedan 1987 års jaktlag plötsligt hävdar markägar- och därmed jakträtt. Möjligheten till detta uppkommer genom att ordet "markägarens" plötsligt finns infört före "jakträtt på kronomarken" i proposition 1986/87:58 (s. 49), trots att denna förändring inte finns i den lagrådsremiss som föregår propositionen. Bohlin konstaterar att begreppet "dubbel jakträtt" är en konstruktion som passar in i ett politiskt mönster, men att begreppet saknar juridisk relevans.

Olof Johansson konstaterar det märkliga i förhållandet att staten inte kan upplåta "sin" jakträtt och behålla intäkterna, eftersom rennäringslagen stipulerar att intäkterna från jakt- och fiskeupplåtelser skall delas lika mellan samebyarna och samefonden. Följden av detta blir att det ligger närmast till hands att se på jakträtten som tillhörande samerna, men under tvångsförvaltning av staten. Johansson tar också upp att några samebyar i Jämtlands län på prov fick rätt till underupplåtelser av jakt 1987, men att villkoren för detta beslutades av rennäringsdelegationen. Samtidigt med detta sålde staten genom rennäringsenheten jaktkort på andra delar av samernas marker. Johansson ställer frågan om detta var för att staten skulle befästa "sin" jakträtt?

Johansson konstaterar att det konstruerade begreppet "dubbel jakträtt" har använts så flitigt de senaste åren, så att det plötsligt framstår som en oemotsäglich sanning.

Agneta Arnesson-Westerdahl tar upp den förändring i rennäringsförordningen som är nödvändig, för att beslutet om småviltjakt och fiske skall vara genomförbart i enlighet med statens beslut. Behovet av förändringen understryks av Jägarförbundet i ett särskilt PM 1990. När proposition 1990/91:4, och därmed Jägarnas/LRF's första förslag till utökad småviltjakt, avslås, så förbereder dåvarande jordbruksminister Mats Hellström ärendet genom att påtala att en viss förändring i rennäringsförordningen är nödvändig för att förslaget skall vara genomförbart. Förändringen innebär att ordet "får" i rennäringslagen, SFS 1993:36, utfärdad den 28 januari 1993, är utbytt mot ordet "skall" i rennäringsförordningen SFS 1993:384, 3§, utfärdad den 19 maj 1993. Stycket lyder nu: "Rätt

till småviltjakt och handredskapsfiske på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen skall upplåtas om olägenhet av betydelse inte uppkommer för rennärigen och om det inte möter något hinder enligt bestämmelserna i 32§ rennäringslagen (1971:437)".

Dessa lagändringar innebär att regeringen kan besluta om det nya systemet för upplåtelse av småviltjakt och fiske.

I kapitel 8 kartlägger Agneta Arnesson-Westerdahl de allianser som förekommer i anslutning till beslutet om småviltjakt i fjällområdet. Analysen visar, att jägarna är företrädna i stort sett överallt i processen.

Tankarna om utökad småviltjakt redovisas av jakt- och viltvårdsberedningen redan 1983. I beredningen satt bl a J-O Pettersson, tidigare byråchef på naturvårdsverket och numera förbundsordförande i Svenska Jägareförbundet. Där fanns också Arne Andersson, moderat riksdagman och under en period styrelseledamot i Jägareförbundet. Andersson är också initiativtagare till Riksdagens jaktklubb (se nedan).

Jägareförbundet bedriver tillsammans med LRF en intensiv lobbyverksamhet under den period då behandlingen av småviltjakten pågår. Enligt en riksdagsledamot är uppvaktningen periodvis påfrestande. De motioner som kräver att upplåtelse ska handhas av samerna själva möts med intensiv moteld.

Riksdagens jaktklubb bildas i juni 1992 på initiativ av Arne Andersson (m) i samarbete med Svenska jägareförbundet. Jaktklubben har 51 riksdagsmän som medlemmar och i styrelsen ingår representanter för samtliga riksdagspartier. Syftet med klubben är att arbeta för jakt- och jaktpolitiska frågor i riksdagen. Klubben vill bl a vara remissinstans i jaktliga frågor. Enligt Arne Andersson har jaktklubben inte behandlat småviltjakten.

På länsplanet ingår länsråden i de tre nordliga länen (alla jägare) sedan 1991 i en mer eller mindre informell samarbetsgrupp tillsammans med Jägareförbundets länsjaktvårdskonsulenter. Gruppen kallas först PANG-gruppen, därefter 3LD-jaktgruppen och slutligen 3LD-arbetsgruppen. Harry Forsell, t o m 1991 länsråd i Västerbotten och ledamot i PANG-gruppen, är samtidigt 1:e vice ordförande i Svenska Jägareförbundet och ordförande i Västerbottens läns Jaktvårdsförening. I gruppen ingår även Bengt Ekendahl, handläggare vid rennäringsenheten på länsstyrelsen i Jämtlands län, och den som tillsammans med länsstyrelsen undertecknar länsstyrelsens starkt kritiska remissyttrande våren 1992. Ytterligare tjänstemän från länsstyrelserna knyts till gruppen.

Enligt minnesanteckningar från det möte i oktober 1991 då gruppen bildas är gruppens syfte att utveckla möjligheterna till småviltjakt ovan odlingsgränsen och i renbetesfjällen. Under 1992 deltar hovrättsassessor Bjarne Örnstedt, som handlägger jaktfrågor på jord-

bruksdepartementet, i flera av gruppens sammanträden. Det är Örnstedt som bl a handlägger remissbehandling av Jägarnas/LRF:s förslag. Gruppen har således tillgång till förstahandsinformation från departementet.

1992 bekostas gruppens arbete av bidrag ur det statliga infrastrukturanslaget. I januari 1993 får gruppen i uppdrag att ta fram regler för det nya upplåtelse-systemets utformning. Samtidigt knyts representanter för jordbruksverket till gruppen.

I kapitel 9 diskuterar professor och f.d. justitieråd Bertil Bengtsson rättsläget när det gäller upplåtelsen av småviltjakt på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Bengtsson konstaterar att samernas jakträtt regleras i 1971 års rennäringslag, ändrad år 1993, och i 1987 års jaktlag. Bengtsson konstaterar att bestämmelserna är krångliga och att det är oklart hur de olika lagarna förhåller sig till varandra. Bengtsson tar upp frågan om denna lagstiftning är förenlig med vissa grundlagsbestämmelser, i synnerhet 2 kap. 15§ i regeringsformen, där det stadgas att lagar eller andra föreskrifter inte får innebära att någon medborgare missgynnas med hänsyn till ras, hudfärg, etniskt ursprung eller minoritet. I regeringsformen 2 kap. 18§ sägs att varje medborgare vilkens egendom tas i anspråk genom expropriation eller annat förfogande skall vara tillförsäkrad ersättning för förlusten. Sistnämnda grundlagsregel kan bli aktuell som skydd för jakträtten.

Bengtsson konstaterar att samerna, i motsats till andra jakträttshavare, saknar rätt att själva bestämma över jakträtten. I jaktlagens 10§ 3 st. sägs att särskilda bestämmelser finns om samernas rätt att jaga. Bengtsson konstaterar att det inte "lär vara någon tillfällighet" att samernas rätt betecknas som en "rätt att jaga" i motsats till vad som är brukligt, nämligen en "jakträtt". Dessa regler anser Bengtsson tyda på att man vid lagens tillkomst (1987) ansett samernas rätt till jakt stå på ett lägre plan än ägarens och arrendatorns jakträtt. Bengtsson konstaterar att det tydligen är denna uppfattning som ligger bakom statsmakternas hantering av småviltjakten.

Med utgångspunkt ifrån att det numera står i jaktlagen att samernas jakt vilar på urminnes hävd, anser Bengtsson, att den rätten numera inte kan avfärdas som en andra klassens jakträtt. En jakträtt som vilar på urminnes hävd måste vara starkare än en som bara vilar på en lagregel.

Bengtsson konstaterar att jakträtten i avlägsna fjällområden ursprungligen inte var aktuell för någon annan än samerna.

Vidare tyder lappmarksreglementet 1749 på att samerna ensamma hade jakträtten. "När staten tog hand om bestämmanderätten år 1886, var det inte heller tal om annat än att detta var samernas rätt som de skulle ha inkomsterna av. Det förefaller som om tanken på

statens egen jakträtt vid sidan av samernas egen rätt att jaga skulle ha fått betydelse först under förarbetena till 1987 års lagstiftning", konstaterar Bengtsson. Han deklarerar vidare att "det naturliga är att staten, som senare kommit in i sammanhanget och i det längsta erkänt samernas exklusiva rätt, klargör hur dess egen jakträtt uppkommit."

Bengtsson konstaterar att statens rätt att sköta upplåtelseerna är föråldrad. Läget idag är ett annat än vad det var för 100 år sedan.

Bengtsson tar upp, att rättsläget till stora delar är outrett, men att det finns goda skäl att ifrågasätta den uppfattning som ligger till grund för statens hantering av jaktupplåtelseerna. Likaså konstaterar Bengtsson att regeringens proposition förbigår åtskilliga av de förhållanden som i kapitlet anförts till förmån för samernas ståndpunkter. Bengtsson framför att en bruksrätt grundad på urminnes hävd utgör egendom som, enligt vad som framhållits i skattefjälldomen, har motsvarande grundlagsskydd som äganderätt. Vidare konstateras att inskränkningarna i samernas rätt att råda över jakträtten ter sig svårförenliga med allmänna rättsgrundsatser. Bengtsson hänvisar till Kajsa Korpijaakos rätthistoriska doktorsavhandling där Korpijaako har konstaterat att samerna i Torne och kemi lappmarker behandlades som likställda med skattebönder fram till 1700-talets mitt. Under denna tid var Sverige och Finland ett rike. Bengtsson anmärker på att proposition 1992/93:32 inte ens omnämner denna avhandling, trots att lagrådet tidigare berört detta nya forskningsmaterial.

Bengtsson konstaterar avslutningsvis: "Om staten i äldre tid inte ens varit ägare på områdena ifråga, ter det sig ännu mera svårförklarligt hur samernas ensamrätt till jakten skulle ha gått över till den svaga rättighet som nu skulle gälla enligt statens ståndpunkt. Det måste i så fall ankomma på staten att ge en rimlig förklaring till denna utveckling, och någon sådan har ännu inte getts. – Alldeles särskilt svårt lär det bli att acceptera att staten genom maktspråk berövat samerna jakträtten på vissa områden, ifall man vill förstärka grundlagsskyddet för egendom enligt det framlagda lagförslaget. Skulle man bortse från något sådant just för samernas del, stämmer det illa med förbudet i grundlagen mot att diskriminera en etnisk minoritet."

I kapitel 10 redovisar renskötare Olof Johansson det samiska alternativet, Tässåsen-modellen också kallad Jämtlands-modellen. I detta upplåtelsesystem tas hänsyn till renskötsel, naturvården och jägarnas säkerhet.

Redan på 1960-talet dök tankar upp på ett eget upplåtelsesystem, då man inom ramen för en utvecklingsplan för "Tässåsens lappby" började diskutera hur man själva skulle kunna administrera ripjaks- och fiskeupplåtelse. Framställningen från samebyn avsågs av dåvarande lappväsendet. Med en utredning som

grund ansöker Tässåsens sameby i mars 1987 återigen om tillstånd att själva få sköta om upplåtelseverksamheten. Efter åtskilliga diskussioner i rennäringsdelegationen beslutas det att bland annat Tässåsen skall få bli pilotby. Verksamheten startar hösten 1987, genom att man bildar jaktföreningen Gierhen – fjällripan.

En knapp fjärdedel, 30 250 hektar, av samebyns areal bedöms som bra ripjaktmarker. Härifrån tas 8 140 hektar av hänsyn till renskötseln och för att undvika störningar i älgjakten. Lantbruksnämnden undantar ytterligare en del. Slutligen återstår drygt 18 000 hektar som fördelas på 14 jaktområden. Dessa görs 2500 hektar stora.

Områdena läggs ut som en krans runt samebyn och avgränsas naturligt i terrängen. Det centrala området i mitten är renarnas samlings- och trivselområde. Här finns också beteshagar och en slaktanläggning. Dessutom undantas det centrala området av naturvårdsskäl.

Indelningen i mindre områden gör det möjligt att hitta en balans mellan jägar-, naturvårds- och renskötselintressena. Vid behov kan vissa områden stängas av. Varje jaktområde kommer att hysa fyra till fem jaktsällskap per säsong. Säkerheten är hög, eftersom endast ett jaktsällskap åt gången har tillträde till ett område.

Prissättningen fastställs av lantbruksnämnden. 1992 beslutar länsstyrelsen att priset skall höjas något. De första årens inkomster används till att rusta upp de stugor som jägarna använder som logi. I samarbete med Gräftåvallens fjällanläggning upplåter jaktföreningen ett område för hundträning och jaktprov.

Genom lottning bland de jägare som är intresserade av jakt upprättas en turordning under överinseende av en utomstående person. Upplysningar om turordningen får jägarna via en telefonsvarare. Därefter rings varje jägare upp, så att renskötarna kan diskutera jägarnas önskemål om tidpunkt och jaktområde. När turordningen är klar har jägarna 14 dagar på sig att betala en bokningsavgift. När den är inbetald får jägarna jaktkort, detaljkarta, inbetalningskort, övrig information och en viltrapporteringstalong. Jaktkortet är sedan giltigt tillsammans med postens kvitto på betald avgift.

Efter avslutad jakt lämnar jägarna viltrapport. Tillsammans med egna iakttagelser under sommaren och ytterligare statistik kan jaktföreningen styra jakttrycket, så att inte viltstammarna utarmas.

Totalt har jaktföreningen tagit emot cirka 200 ripjägare per år fördelat på 50 jaktsällskap. Man har aldrig behövt göra reklam för sin verksamhet, eftersom tillströmningen har varit större än vad föreningen kunnat tillgodose.

Tässåsen-modellen är direkt överförbar till andra samebyar, men den måste anpassas efter de lokala förutsättningar som råder. Ingen får bli överkörd eller illa behandlad. Nyckelordet är samförståndslösningar inte konfrontation, avslutar Olof Johansson beskrivningen av det samiska alternativet.

I kapitel 11 gör professor och jägare Johan B. Steen en jämförelse mellan organisationen av ripjakten i Norge och Tässåsens samebys egen modell för reglerad jakt. Steen har jagat ripa sedan 1961 och ägnat sig åt ripforskning sedan 1972. Ripjakten i Norge bedrivs i två typer av områden: privata områden och allmännings-, statlig eller gemensamt ägd mark.

Steen tar upp de problem som blev konsekvensen av att antalet jägare ökade kraftigt på 1960-talet i Norge, i synnerhet på lättillgängliga delar av markerna. Jägarna gick ofta "i kö", så att de ständigt blev inblandade i varandras jaktsituationer. Förvaltningsmyndigheterna klagade över att jägarna inte tog ansvar, och jägarna var missnöjda med jakten. Beskattningen av ripbestånden blev allt för stor i vissa områden.

Steen betonar värdet av en avsiktlig förvaltning där följande kriterier måste uppfyllas:

1. Ripjakten skall förvaltas så att man säkrar ett försvart viltbestånd
2. Kvaliteten på jakten skall tas tillvara.
3. Så länge kraven i punkt 1 och 2 uppfylls skall flest möjliga jägare få tillgång till jakt.

För att dessa punkter skall uppnås måste områdena delas upp i jaktfält. Det är också viktigt att samma jägare får jaga på samma område varje år. De blir då motiverade till att värna ripbestånden och naturen i övrigt.

Numera organiseras den norska jakten på varje allmänning av en fjälluppsyningsman, som sköter allehanda praktiska göromål, inklusive tillsyn. Steen påtalar att tidigare förvaltning av byråkrater utan facklig kompetens, som inte var bekanta med områdena, var otillfredsställande.

Steen tar därefter upp Tässåsens samebys modell för reglerad och styrd jakt. Steen konstaterar att Tässåsen-modellen har mycket gemensamt med det system som man har kommit fram till i Norge. Där gäller ett begränsat antal dygnskort i varje jaktfält, som kan vara cirka 25 kvadratkilometer stort.

Steen drar slutsatsen att Tässåsen-modellen är en optimal modell för en långsiktig och god förvaltning av ripjakten. "Den tillmötesgår alla de kriterier som har visat sig väsentliga för allmänningssjakt i Norge...Om ripjakten i Sverige i framtiden organiseras efter samma modell, tror jag att både ripjägarna och renskötarna kommer att bli mycket nöjda", avslutar Johan B. Steen.

I kapitel 12 "A New Partnership?" anspelar socialantropolog och högskolelektor Eivind Torp på FN's urbefolkningsår 1993 som hade beteckningen "Indigenous peoples – a new partnership". Torp tar upp de förväntningar som samerna hade inför propositionen 1992/93:32, och den långa väntan som slutade med

samernas besvikelse och bränningen av propositionen. Till grund för kapitlet ligger ett antal intervjuer med samer i ett femtontal olika samebyar i Sverige. Intervjuerna är gjorda under mars 1994.

Torp konstaterar att orsakerna till besvikelsen är regeringens förslag om upplåtelse av rätt till jakt och fiske på statens mark ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Många samebyar har fått hela sitt område ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen upplåtet för jakt till allmänheten. Renskötarna frågar sig nu vad regeringen menar med uttrycket i lagen "inte någon olägenhet av betydelse"? Torp tar upp den betesro som är nödvändig, för att renarna inte skall störas under brunsten. De områden som renarna då uppehåller sig i, är samma områden som de som är mest attraktiva för småviltjakt. Samerna har tidigare varit restriktiva med att medge ge jakt i dessa områden. Nu säljs plötsligt jaktkort fritt.

Ett grundläggande problem med en fri småviltjakt är att renarna och jägarna representerar två korsande rörelsemönster under hösten. Medan renarna drar sig ned från högfjället mot låglandet, så kommer jägarna upp från låglandet mot fjällområdena. Detta medför ett väsentligt störningsmoment för rennäringen och splittar renflokkarna.

Inom de flesta samebyar bedriver man en kombination av småviltjakt, älgjakt och fjällfiske. Allt detta är levande traditionella anpassningar för den samiska befolkningen. Genom regeringens beslut har det blivit svårt att upprätthålla dessa kompletterande näringsverksamheter.

Torp ställer också frågan vad regeringen menar med uttrycket att upplåtelse till småviltjakt och fiske skall tillåtas där "samebymedlems rätt till jakt och fiske inte träds för när"? Uttryckets innebörd redovisas inte närmare i propositionen. Dessutom skall de samiska jakt- och fiskeföreningarna avvecklas enligt propositionens förslag. Hur går detta ihop?

Ett annat problem som upplevs mycket förödmjukande är att det nu jagas på samiska traditionella platser; områden med fjällgravar, gamla bosättningar, slaktplatser och offerplatser. Tidigare har man genom de egna jaktföreningarna styrt jakten från dessa områden, men det är inte längre möjligt. Visserligen är sådana områden skyddade enligt lag, men den samiska kulturens heliga platser har inte inventerats i samband med riksantikvarieämbetets fornminnesinventering. Torp konstaterar att förutsättningarna för det samarbete med jägarna, som samerna inlett i de samiska jaktföreningarnas regi, nu har eliminerats av regeringens beslut.

Torp konstaterar att det nya upplåtelsesystemet upplevs som begränsande för den samiska kulturen och dess näringsutövning och att det går stick i stäv med samerättsutredningen, där det fastslås att samernas position i det svenska samhället skall stärkas.

Många samer har framfört att det värsta med beslutet inte är det tillvägagångssätt som regeringen har

valt, utan att regeringen har visat för övriga världen att man struntar i samerna. Den svenska staten visar nu att man inte behöver lyssna på eller ta hänsyn till samer!

Torp konstaterar avslutningsvis att staten genom den offentliga samepolitiken indirekt har legitimerat denna sorts förödmjukande upplevelse. Den yngre generationen samer har inte tidigare behövt uppleva detta, men för den äldre generationen gör gamla tiders orätt sig påmind" och kastar mörka skuggor in över det moderna svenska samhällsbygget".

I kapitel 13 redogör docent Hugh Beach för konsekvenserna av att samernas exklusiva jakt- och fiskerätt har konfiskerats.

De svenska samernas exklusiva jakt- och fiskerätt i områden reserverade för deras uteslutande begagnande har konfiskerats av den svenska staten genom proposition 1992/93:32. Dessa rättigheter, baserade på urminnes hävd, bekräftades genom Högsta domstolens skattefjällsdom 1981. Konfiskeringen är en skymf mot samernas civilrättigheter, den svenska grundlagen och internationell rätt. Trots att det finns många internationella deklarationer och konventioner som inrymmer paragrafer mot diskriminering och befördrar minoriteters rätt att utöva sin kultur, är det bara FN's kommitté för mänskliga rättigheter i Geneve och Europadomstolen i Strasbourg som samerna kan vända sig till efter att ha uttömt de juridiska möjligheterna inom landet.

I Sverige är vägen till de internationella domstolarna både tidskrävande och dyrbar för samerna. Samerna åtnjuter inte längre fri rättsprövning av mål av principiell betydelse. Vidare medger det svenska "uppenbarhetsrekvisitet" domstolarna att overse med brott mot den svenska grundlagen, så länge de inte är alltför iögonenfallande. De svenska samerna har nyligen fört fram två mål, som berör samernas urminnes jakt, på den internationella arenan. Mål 1, som är framlagt för Kommittén för Mänskliga Rättigheter, bestrider den oriktiga omdefinitionen av samisk urminnes rätt från individuella rättigheter till kollektiv rätt endast för en vagt definierad samisk befolkning. Mål 2, som nu ligger hos Regeringsrätten, bestrider regeringens anspråk på parallell jakträtt för Kronan. Mot bakgrund av internationell jämförelse är de nya, svenska jakt- och fiskereglerna otidsenliga, så som de hemfaller till svunna tiders kolonialism och förmyndarskap.

I kapitel 14 redogör cand. mag. Per Tömmeraas för jaktfalkens beståndsutveckling, ekologi och näringsbehov. Jaktfalken är den enda regelbundet övervintande rovfågeln på fjället. Den är extremt ortstrogen och specialiserad, och satsar hela sin existens på ett byte, nämligen ripa. Tömmeraas konstaterar inledningsvis att det vi tidigare har betraktat som relativt livskraftiga och stabila populationer av jaktfalk, har visat sig att bara vara rester i jämförelse med forntida

förekomster. Jämförelser har gjorts med ett 140 år gammalt musealt material från Lappland. I undersökningen har man lokaliserat 31 gamla häckplatser där man under en period i mitten på 1800-talet kontinuerligt samlade in ägg och ungar. När 30 av dessa lokaler kontrollerades 1993, konstaterades häckning endast på 4 av dessa platser, vilket innebär en beståndsreduktion på 87%.

Tömmeraas refererar vidare till de mycket omfattande rovfågelundersökningarna i samband med vattenkraftsutbyggnaden i Alta-Kautokeinos dalgång. I dalgången, som är den rovfågeltätaste i Skandinavien, har beståndet av jaktfalkar reducerats till hälften på 140 år. Orsaken till detta tros vara att terrängen inte näringsmässigt kan bära fler par.

Ett ökat jakttryck de senaste åren har medfört problem. Jägarna har blivit konkurrenter med de återstående jaktfalksparen om jaktfalkens enda och avgörande vinterföda – ripa. Jägarnas vilja att bekämpa de korpar som förekommer, vilka man också anser som konkurrenter om riporna, medför att jaktfalken får svårt att hitta häckplatser. Av 136 bebodda häckningsplatser var nämligen 134 stycken korpböna eller konstgjorda efterlikningar.

Tömmeraas konstaterar att det inte hjälper att upprätthålla ett strängt skydd av själva fågeln, så länge vi samtidigt ökar ingreppen i artens biotop och minskar artens näringsmässiga förutsättningar.

Näringsbehovet för ett jaktfalkspar under ett år uppgår till cirka 157 kilo. Om man lägger till ungarernas konsumtion under boperioden, cirka 53 kilo ripkött för 4 jaktfalksunger, så kommer man upp i 210 kilo ripkött.

Tömmeraas konstaterar att jaktfalken har drabbats av en populationskrasch, vilket är ett allvarligt varsel om att vi förvaltar dessa områden mycket dåligt. Häckningsbiotoper måste restaureras, vägdragningar måste ändras, rengården och kraftledningarna ses över och vintertrafiken måste reduceras och kanaliseras. Dessutom måste näringsbehovet för jaktfalken säkras, så att dagens utarmade ripbestånd får chans att återhämta sig. En orsak till ripornas minskande kan vara överbetning av för stora renfloccar, men framför allt måste jaktuttaget av ripor reduceras. För att skydda jaktfalken krävs extraordinära åtgärder. Därför behöver kunskap förmedlas till politiska myndigheter och till jägarorganisationerna så att de förstår hur viktigt det är att ta vara på en av våra mest säregna och sårbara rovfågelarter.

I kapitel 15 redogör fil. dr. Martin Tjernberg för kungsörnens ekologi och konsekvenserna av småviltjakten. Tjernberg konstaterar att 95% av de etablerade kungsörnsparen återfinns i Norrland, varav mer än hälften häckar ovan odlingsgränsen och i nära anslutning till renbetesfjällen. Tjernberg påpekar inledningsvis att beslutet om allmän småviltjakt ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen bör omprövas.

De tätaste förekomsterna av kungsörn hittar man i fjällnära områden, fjälldalar etc. De etablerade

paren finns i boets närhet i stort sett året runt. Under januari börjar paret uppehålla sig vid boet allt oftare och i mars eller i början av april läggs ett eller två ägg. Under perioden alldeles innan äggen läggs, i februari – mars, är örnarna som allra mest störningskänsliga. Det störningskänsliga området runt boet uppgår till cirka en kilometers radie.

Reproduktionen går långsamt. I Norrland konstaterades under åren 1975-80 att de etablerade paren fick cirka 0.6 ungar per par och år. Senare studier i Härjedalen och norra Dalarna har avslöjat betydligt lägre värden – cirka 0.3 ungar per par och år.

Om födotillgången är dålig så uteblir häckningen för de flesta paren. En vuxen kungsörn behöver i genomsnitt cirka 250 gram rent kött per dygn för att överleva. Den helt dominerande födan för de par som häckar i direkt anslutning till fjällen är fjäll- och dalriipa, vilket utgör 75% av födan räknat i antal under häckningssäsongen. De par som häckar i fjällnära barrskogar livnär sig till 70% av tjäder, skogshare och dalriipa under motsvarande period. Häckningen kan också misslyckas på grund av andra störningar.

Beslutet om småviltjakten innebär att jakt kommer att bedrivas i områden ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen från den 25 augusti till och med april. Inom vissa delar av detta område kommer jakttrycket och störningsmomenten (bland annat snöskoteråkning) att öka högst väsentligt. Detta kommer sannolikt att drabba de fjällnära dalgångarna och intilliggande kalfjäll och skogar. Inom dessa områden kommer djurlivet att störas i väsentligt mycket högre grad än vad som har skett tidigare, samtidigt som vissa fjällnära områden kan komma att få en betydande nedgång av småvilt. Konsekvenserna av detta kan bli utebliven häckning på grund av födobrist eller misslyckade häckningar på grund av störningar. Arten kan komma att försvinna helt från högexploaterade småviltjaktområden.

En annan konsekvens blir att det blir legitimt att röra sig med vapen i alla marker ovan odlingsgränsen. Detta kan få svåra konsekvenser för andra djur än de avsedda – bland annat rovfåglar och ugglor – som kan komma att dödas under skyddsmanteln "misstag i samband med småviltjakt".

Totalt ingår drygt 35 fågel- och däggdjursarter i beslutet om småviltjakt och Tjernberg tar upp ytterligare arter som ingår i beslutet eller kan förväxlas med dessa eller störas av en utökad jakt. Bland dessa arter återfinns havsörn (50 par i Lappland), fjällgås (globalt hotad- störningskänslig), sädgås (borde ej få jagas), stjärtand (jaktbar trots att den är hänsynskrävande) och dubbelbeckasin (skyddsvärd, men lätt att förväxla med den jaktbara enkelbeckasinen).

I kapitel 16 redogör docent Anders Angerbjörn för fjällrävens situation och störningskänslighet. Angerbjörn har studerat fjällrävens biologi under tio års tid.

Studierna har visat att stammen fluktuerar kraftigt beroende på tillgången av smågnagare. När smågnagarantalet går ner lever fjällrävarna istället till stor del på rips, sjöfågel, vadare och tättingar.

Angerbjörn konstaterar att jakttiden för delar av småviltet börjar redan i augusti då fjällrävsvalparna fortfarande är helt beroende av sina föräldrar. Frispringande hundar kan under den här perioden ställa till stor skada. Grythundar, som släpps vid en förmodad rödrävsläxa som visar sig innehålla fjällrävar, kan åstadkomma förödande skada.

Om antalet fjällrävar är lågt under en längre period kan det bli genetiska problem som följd. En djurart i fångenskap bör bestå av minst 50 individer för att motverka inavel. Motsvarande siffra för en frilevande stam är 500 djur. Inventeringarna av fjällräv har visat att det finns cirka 30 vuxna fjällrävar i Norrbotten, cirka 25 stycken i Västerbotten och cirka 15 i Jämtlands län. Det innebär cirka 70 stycken vilda, vuxna fjällrävar i hela Sverige – det är långt under de 500 som rekommenderas för en vild stam.

Den svenska fjällkedjan är delvis sönderbruten av älvdalar. I kombination med det låga antalet fjällrävar innebär topografien, att risken är stor att fjällrävar isoleras från varandra. Konsekvensen av ytterligare störningar från jakthundar, eller av till exempel rävska, kan bli förödande om inte något av de kommande åren blir ett ordentligt lämmelår.

Angerbjörn konstaterar att en småviltjakt på renbetesfjällen, i enlighet med jordbruksverkets föreskrifter, inte är förenlig med de åtaganden som Sverige har gjort om bevarande och skydd för utrotningshotade djur. Sådana föreskrifter måste ta hänsyn till ett långsiktigt skydd för hotade arter, samt ge långtgående möjligheter för lokala myndigheter att skydda speciellt känsliga områden. Angerbjörn konstaterar dock att eftersom fjällräven utnyttjar i stort sett hela kalvfjället, så är ett lokalt skydd inte tillräckligt.

Angerbjörn avslutar med att påpeka att varje nytt hot mot fjällrävarna kan vara tillräckligt för ett totalt utdöende av stammen. Den utökade småviltjakten medför en utarmning av fjällrävens födoresurser och ett direkt hot i och med en användning av frispringande jakthundar.

I kapitel 17 redogörs för viktigare år i samernas historia. Kapitlet visar på ett kortfattat och tydligt sätt hur samernas marker – Lappmarken – gradvis har beskrivits allt mer under de senaste århundradena.

Kapitlet visar hur samerna beskattats men ej ägt rösträtt, hur de tvingats till arbete och med våld tagits ifrån sin religion, och hur de betraktats som ett folk som måste ha förmyndare.

Samernas jakt- och fiskerätt har dock ansetts som mycket stark ända fram till 1987 års jaktlag, då plötsligt även denna uråldriga näring och urminnes rätt börjar urholkas.

Regeringens beslut den 1 juli 1993 om att släppa småviltjakten fri och att ta ifrån samernas deras möjligheter till kompletterande näringar är, i sitt ofrånkomliga historiska sammanhang, ett bevis för att staten ännu tillämpar samma tradition av kolonialism gentemot samerna som varit gällande sedan århundraden tillbaka.

Slutsatser

Frågorna är: Fattades beslutet på ett författningensligt sätt? Hade förslagsställarna och staten satt sig in i konsekvenserna och den övriga lagstiftning som reglerar den här komplicerade frågan, och slutligen - beaktade man naturvårdskonsekvenserna?

I kapitel 1 till 8 redogörs för den process som slutligen leder fram till att proposition 1992/93:32 antas i Sveriges riksdag den 15 december 1992 och att regeringen beslutar om utökad småviltjakt den 1 juli 1993.

Rapporten visar att såväl statliga tjänstemän som representanter för Svenska jägarförbundet redan i förarbetena till 1987 års jaktlag verkar för en utökad jakt i de aktuella områdena. Rapporten visar på en del av det nätverk som förekom, och ännu förekommer, när det gäller småviltjakten. En av de grupper som verkar för en utökad jakt är PANG-gruppen, vilken senare byter namn till trelänsdelegationens jaktgrupp (3LD-jaktgrupp). Denna grups arbete bekostas med medel ur det regionalpolitiska infrastrukturanslaget till stödområde 1.

I rapporten framgår att samernas protester fullständigt förbises genom hela processen. Likaså lämnas naturvårdsverket och naturvårdsorganisationerna helt utanför den remissomgång 1992 som gäller Jägarnas/LRF's då omarbetade förslag, vilket kommer att bilda underlag till regeringens proposition 1992/93:32 bilaga 2 (småviltjakten). Endast fem remissinstanser får Jägarnas/LRF's förslag på remiss. Parter hålls sålunda helt utanför beslutsprocessen.

Beslutet får konsekvensen att jakten till skillnad mot tidigare blir helt fri och att samernas egna jakt- och fiskeröreningar skall avvecklas. Detta finner inget stöd vare sig i de remitterade utredningarna, i remissinstansernas svar eller i tidigare utredningar som gäller det samiska samhället och dess behov av kompletterande näringar.

I kapitel 9 diskuterar professor Bertil Bengtsson rättsläget när det gäller statens beslut om utökad småviltjakt ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Bengtsson konstaterar att gällande lagstiftning är krånglig och att det är oklart hur de olika regler som styr samernas jakträtt förhåller sig till varandra. Bengtsson tar i första hand upp Regeringsformens 2 kap. (Grundläggande fri- och rättigheter) 15§ och 18§.

Bengtsson hävdar också att man vid jaktlagens tillkomst 1987 ansett samernas jakträtt stå på ett lägre plan än ägarens och arrendatorns jakträtt, vilket enligt Bengtsson inte kan vara riktigt, eftersom en jakträtt som vilar på urminnes hävd måste vara starkare än en som bara vilar på en lagregel. Bengtsson konstaterar

att det är staten, och inte samerna, som skall klargöra hur dess jakträtt har uppkommit. Bengtsson anser att det finns goda skäl att ifrågasätta statens hantering av jaktupplåtelseerna. Bengtsson hävdar också att inskränkningarna i samernas rätt att råda över jakträtten ter sig svårförenliga med allmänna rättsgrundsatser. Bengtsson konstaterar dessutom att om man vill förstärka grundlagsskyddet för egendom, enligt det nyligen framlagda lagförslaget, och om man därvid bortser ifrån samernas rättigheter, så kommer det att strida mot förbudet i grundlagen gällande diskriminering av en etnisk minoritet (*Regeringsformen 2 kap. 15§*).

I rennäringsförordningen (1993:384) står att rätt till småviltjakt och fiske på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen skall upplåtas om "olägenhet av betydelse inte uppkommer för rennäringsen" och om det inte möter något hinder enligt bestämmelserna i 32§ i rennäringslagen (1971:437). Upplåtelsen får inte heller innebära att samebymedlems rätt till jakt och fiske "träds för när". I kapitel 12 diskuterar socialantropolog Eivind Torp kring dessa båda begrepp vars innebörd inte har preciserats. Många renskötare har konstaterat störningar i samband med jakten. Där man tidigare har varit restriktiv med jakt, säljs nu jaktkort fritt. Likaså har samebyarna blivit av med sina möjligheter till kompletterande näringar i samband med möjligheter till underupplåtelser genom egna jakt- och fiskeföreningar. Många samer har också bedrivit en kombination av småviltjakt, älgjakt och fiske för avsalu. Denna verksamhet blir nu svår att upprätthålla. Dessa förhållanden är uppenbarligen inte i enlighet med vad som stadgas i rennäringslagen och vad som sägs i propositionen.

Docent Hugh Beach anser att statens beslut är en skymf mot samernas civilrättigheter, den svenska grundlagen och internationell rätt. Både Bengtsson och Beach tar upp den svenska "uppenbarhetsprincipen", vilken innebär att de svenska domstolarna överser med brott mot den svenska grundlagen, så länge brotten inte är alltför iögonenfallande. Beach konstaterar att statens beslut i internationell jämförelse hemfaller till svunna tiders kolonialism och förmyndarskap.

Staten har inte satt sig in i konsekvenserna av beslutet. Man har överhuvudtaget inte tagit hänsyn till samerättsutredningens förslag att samerna skall tillerkännas en starkare ställning i frågor som rör användningen av mark och vatten. I samerättsutredningen står tydligt att Sametingets yttrande skall inhämtas innan upplåtelsefrågor avgörs. Staten har, stick i stäv mot samerättsutredningens förslag, istället tagit ifrån samerna deras möjligheter till underupplåtelser genom egna jakt- och fiskeföreningar (där jakten har varit styrd och reglerad med hänsyn till renskötsel). Detta är också i strid med remissinstansernas åsikter, ytterligare utredningar etc. som alla betonar värdet av arbete med underupplåtelser som kompletterande sysselsättning i samebyarna.

Vi kan dessutom konstatera att staten inte på någon punkt har tagit hänsyn till de naturvårdskonsekvenser som blir följden av en utökad och helt fri småviltjakt. I Regeringsformens 7 kap 2§ står att "Vid beredningen av regeringsärenden skall behövliga upplysningar och yttranden inhämtas från berörda myndigheter. I den omfattning som behövs skall tillfälle lämnas sammanslutningar och enskilda att yttra sig". Rapporten visar att naturvårdsverket och naturvårdsorganisationerna lämnades helt utanför den process som ledde fram till riksdagsbeslutet 1992 om att öppna 5,7 miljoner hektar mark för jakt. Naturvårdsverket, som är högsta tillsynsmyndighet i landet vad gäller jakt- och faunavårdsfrågor, fick inte ens Jägarnas/LRF's förslag på remiss! Att förbigå en väsentlig part, naturvårdsverket, strider sannolikt mot den demokratiska beslutsordningen.

Alla de biologiska forskarna varnar för konsekvenserna av utökad jakt och ökade störningar i fjällområdet. Per Tömmeraas redogör ingående för jaktfalkens extremt specialiserade levnadssätt. Tömmeraas konstaterar att det inte hjälper att skydda arten, om vi samtidigt ökar ingreppen i artens biotop och minskar artens näringsmässiga förutsättningar.

Martin Tjernberg redogör för konsekvenserna av beslutet om småviltjakten för kungsörnens vidkommande. Tjernberg konstaterar inledningsvis att statens beslut bör omprövas. Risken är stor att häckningar uteblir på grund av födobrist eller att de misslyckas på grund av störningar. Tjernberg varnar för att arten kan komma att försvinna helt från högexploaterade småviltjaktområden.

Anders Angerbjörn konstaterar att antalet fjällrävar nu är nere på en mycket låg nivå och att ytterligare störningar, kan få ödesdigra konsekvenser. Angerbjörn framför att en småviltjakt på renbetesfjällen i enlighet med jordbruksverkets föreskrifter, inte är förenligt med de åtaganden som Sverige har gjort om bevarande och skydd för utrotningshotade djur.

Rent juridiskt kan vi konstatera att beslutet om småviltjakten på flera punkter är fattat på ett tvivelaktigt sätt. Om det nya lagförslaget om förstärkt egendomsskydd kommer till stånd, och om samernas rättigheter därvid undantas, kommer statens beslut om småviltjakten att vara grundlagsstridigt. Senare tids finsk rättshistorisk forskning (*se kap. 9*) kan också komma att förändra rättsläget till samernas förmån. Biologer hävdar därtill att jordbruksverkets föreskrifter gällande småviltjakten inte är förenliga med Sveriges åtagande vad gäller utrotningshotade djur. Statens beslut strider dessutom på flera punkter mot allmän rättsuppfattning.

Detta dokument visar hur riksdag och regering agerat för att ta ifrån samerna ännu en del av deras identitet. Dokumentet visar att naturvårdsverket och naturvårdsorganisationerna lämnats utanför beslutsprocessen, att samerna blivit överkörda och att förslagställarna själva blivit remissinstanser och fått bestämma hur upplåtelsesystemet skall se ut. □

2. Småviltjakt i fjällen – förr och nu

Av Agneta Arnesson-Westerdahl

Våren 1991 återremitterar riksdagen regeringens proposition 1990/91:4 om ändring i rennäringslagen m.m. till den dåvarande socialdemokratiska regeringen. En majoritet i riksdagen anser att propositionen inte motsvarar samerättsutredningens förslag. Samerättsutredningen (SOU 1989:41) har bland annat föreslagit att man skall ta ett samlat grepp kring den offentliga samepolitiken.

Den dåvarande borgerliga oppositionens motstånd mot propositionen skall också ses mot bakgrund av samernas uttryckliga vilja att återkalla propositionen.

Den 15 december 1992 antas däremot proposition (1992/93:32) om samerna och samisk kultur m.m. i riksdagen. Det är det första beslutet om en *samlad* samepolitik. Ansvarig för propositionens innehåll är utbildningsminister Per Unckel. Regeringens sakkunnige i samefrågor är Hans Dau.

Proposition 1992/93:32 innehåller bland annat ett omarbetat förslag till nytt upplåtelsesystem för småviltjakt och fiske ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Förslaget till småviltjakt och fiske har arbetats fram av Svenska jägareförbundet och Lantbrukarnas riksförbund och funnits i en tidigare version i den proposition 1990/91:4, som återremitterades. I den antagna propositionen 1992/93:32 ingår förslaget återigen – denna gång något omarbetat, dels av Jägarna och på vissa punkter även justerat av regeringen.

Avsikten med Jägarnas/LRF:s förslag är att öppna fjällområdet för fritidsjakt. Det finns nämligen en stor mängd marklösa jägare. Förslaget om utökad småviltjakt ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen presenteras därmed som ett uttryck för solidaritet och jämlikhet – en resurs som måste delas mellan alla. Området anses av förslagsställarna själva, Svenska Jägarförbundet och LRF, som kraftigt underutnyttjat (*Svenska Jägarförbundet/LRF, Förslag till ny policy och organisation för småviltjakten, 1992-12-19, bilaga 4, s. 2*).

Vad innebär de nya reglerna för småviltjakt?

I propositionen 1992/93:32 anger föredragande statsråd som sitt förslag bland annat att de som är bosatta ovanför odlingsgränsen eller på renbetesfjällen och som är beroende av jakt eller fiske för sin försörjning skall kunna få fiska och jaga på statens mark. Upplå-

telsen skall gentemot tidigare utvidgas till att omfatta all mark där inte någon "olägenhet av betydelse" uppkommer för rennäringen eller där samebymedlemmarnas egen jakt eller fiske inte "träds för när". Marken skall delas in i områden där i princip alla får lösa ett jaktkort för jakt på småvilt (*Prop. 1992/93:32, s. 131*).

Vidare framför föredragande statsråd Karl-Erik Olsson att Jägarna och LRF har föreslagit att de jakt- och fiskevårdsföreningar som arrenderat småviltjakt på statens mark skall få fortsatt arrende. Men statsrådet anser att dessa föreningars verksamhet blir överflödigt genom den nya policyn för småviltjakt. Olsson föreslår därför att de lokala föreningarnas verksamhet avvecklas och att länsstyrelserna i fortsättningen skall sköta alla upplåtelser (*prop. 1992/93:32, s. 143f*).

I jordbruksverkets föreskrifter anges slutligen att kommuninvånare får lösa årstillstånd som ger rätt att jaga inom *alla* sådana områden i kommunen där inte olägenhet av betydelse etc. uppstår. Övriga jägare får lösa dygnstillstånd. Underupplåtelser av jakträtt får endast medges i undantagsfall (SJVFS 1993:95).

Hänsyn till 32§ i rennäringslagen

När det gäller hänsyn till renskötseln, 32§ i rennäringslagen, förklarar regeringen i ett beslut den 1 juli 1993 att upplåtelse av jakt inte bör gälla närmare än 1000 meter från bebyggelse eller från renskötselns fasta anläggningar när de används, och där renskötselarbete pågår. Jakt får heller inte bedrivas närmare än 500 m från en ansamling av renar. Det anges också i föreskrifterna 5§ att länsstyrelsen får förbehålla sig rätten att avlysa särskilt område från jakt för att förhindra störningar i renskötseln, men inte mer än 14 dagar under ett helt jaktår (SJVFS 1993:95).

Det nya systemet innebär till skillnad mot tidigare att länsstyrelserna är *skyldiga* att upplåta småviltjakt och hundredskapsfiske om olägenhet av betydelse inte

uppkommer för rennäringen och om det inte möter något hinder i 32§ rennäringslagen (*SFS 1993:384, se kap.7*).

Det nya beslutet om småviltjakt har inneburit att renskötarna har blivit av med sina egna möjligheter till jaktupplåtelser och kompletterande näringar, att de har mist kontrollen över var det jagas och vad som jagas, att en stor otrygghet infunnit sig och att samerna ännu en gång känner sig överkörda av den svenska staten och därtill hävdar att beslutet är grundlagsstridigt. Dessutom konstaterar samerna, i samband med utvärderingen under mars 1994, att riskerna för störningar i renskötelsen ökar (*Sametinget, sammanfatning och slutsatser 1994-03-18*).

Tidigare system – reglerat och styrt

Tidigare jakt- och fiskesystem utgick vanligtvis ifrån att enskilda jägare och fiskare ansökte om upplåtelse hos länsstyrelsen. För att jakt eller fiske skulle beviljas skulle respektive sameby ges tillfälle att yttra sig. Men det var ofta svårt att i förväg ange och bedöma i vad mån en upplåtelse eventuellt skulle störa renskötelsen på grund av att renarna hela tiden flyttar sig. I vissa områden var man därför restriktiv med jaktlicenser av hänsyn till rennäringen. Vissa jägare uppfattade systemet som alltför restriktivt, när samebyarna skulle höras först. Enligt Harry Forsell, tidigare länsråd i Västerbotten och förste vice ordförande i Jägarförbundet, var samerna rädda för störningar i renskötelsen, och lantbruksnämnderna (senare länsstyrelserna) som administrerade jaktupplåtelseerna, "hörde alltid samebyarna först" (*H. Forsell, muntlig uppgift 94-02-10*).

Länsstyrelserna var heller inte skyldiga att upplåta jakt även om hinder för renskötelsen inte förelåg.

Utöver upplåtelser förmedlade av länsstyrelserna, fanns det också möjlighet att köpa jaktkort genom lokala jakt- och fiskevårdsföreningar, hotell och från samebyarnas egna jaktföreningar.

Egna jaktsystem gav jakt med minimala störningar

16 samebyar hade egna reglerade jaktsystem med kortförsäljning.

I Norrbotten upplåt Könkämä, SaariVuoma och Talma jakt till jägare. Dessutom ansökte Svenska samernas riksförbund medel ur infrastrukturanslaget för att ytterligare utöka och utveckla upplåtelseerna för jakt och fiske i SaariVuoma Jakt och Fiskes regi. Ytterligare fyra samebyar i Norrbotten, Gabna, Tourpon, Laevas (Girjas) och Svaipa, hade ansökt om att få starta egna jakt- och fiskeföreningar, men efter lång handläggningstid fick de avslag.

I Västerbotten upplåt Rans sameby mycket tidigt jakt till utomstående jägare. De senaste åren hade också Grans, Umbyns och Vapstens samebyar kommit igång med jakt till utomstående.

I Jämtland hade utvecklingen gått mycket långt vad gällde upplåtelse-systemen i bland annat Tässåsens samebys regi (se O. Johansson och J.B. Steen i kap. 10 och 11). Men jaktupplåtelser beviljades också inom Frostviken norra, Frostviken mellersta, Ratteväre, Hotagen, Offerdal, Sösjö, Kall och Mittådalens samebyar. I Jämtland var det bara Handölsdalens och Tännäs samebyar som hade valt att inte ha någon upplåtelseverksamhet genom egen jaktförmedling. På dessa marker sålde istället länsstyrelsen jaktkort på samma villkor som gällde inom övriga samebyar.

Genom sina egna jaktföreningar kände samerna att de hade kontroll över var det jagades, vad som jagades samt vilka som hade tillstånd att jaga. Samerna styrde jakten till områden som inte var känsliga ur renskötelsynpunkt och där man visste att vilttillgången *medgav* jakt. Denna styrda kortjakt var ett viktigt ekonomiskt komplement i den egna näringen, baserad på renskötelse, jakt och fiske.

Valda delar till grund i propositionen

Beslutet om en utökad småviltjakt ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen enligt proposition 1992/93:32 föregås av flera utredningar. I ett par av dessa utredningar har vissa delar valts ut som passar de intressen vars önsknings tillgodoses i propositionen. Andra delar i respektive utredningar, till exempel det faktum att samtliga utredningar och rapporter betonar värdet av att lokala jakt- och fiskesammanslutningar och samebyar skall få ha kvar sina upplåtelse-system, har inte berörts i proposition 1992/93:32. En följd av detta har blivit att flera samebyar har blivit av med en viktig del av sin försörjning.

Omedelbar konflikt

Tillvägagångssättet vid tillskapandet av det nya upplåtelse-systemet för småviltjakt och fiske möts av kraftiga motreaktioner, inte minst från de samiska organisationerna. Naturvårdsverket framför mycket hård kritik. Men även flera naturvårdsorganisationer, människorättsorganisationer och fjällägenhetsarrangörer¹⁾ protesterar.

Samernas protester möts, i sin tur, i dag av motreaktioner från myndighetspersoner, som anser att beslutet om småviltjakten ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen har fattats av regering och riksdag på "författningens enligt sätt". De nya besluten måste accepteras och följas, och landshövdingen i Jämtlands län uppmanar i ett beslut i januari 1994 samebyarna i länet att

Ordförklaring:

¹⁾ Fjällägenhetsarrendatorer / innehavare av fjällägenheter var ursprungligen en slags nybyggare inom renskötseområdet, som fått visst statligt stöd att bygga hus och ekonomibyggnader och fått en upplåtelse av mark med odlingskyldighet. I dag finns 101 fjällägenheter, varav cirka hälften fungerar endast som permanent- eller fritidsbostad åt arrendatorn. Även i dessa fall har arrendatorn särskilt upplåten rätt till jakt och fiske. I Jämtland är det staten som äger och även har ansvaret för byggnadernas underhåll.

ändra sin attityd och visa "rimlig sans och måtta" (S. Heurgren, beslut från länsstyrelsen i Jämtland till länets samebyar, 1994-01-11, dnr 350-7-94).

Är beslutet författningenligt?

Resultatet av Jägarnas/LRF's förslag, lantbruksstyrelsens rennäringsgrupps rapport och Norrbottensutredningen, de utredningar vilka statsrådet refererar till i propositionens bilaga 2 (småviltjakten), har blivit en i princip helt fri jakt ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen för alla som så önskar. Dessutom skall samebyarnas och övriga lokala jakt- och fiskeföreningar avvecklas.

I efterhand har många ställt sig frågande till själva beslutsprocessen: Är beslutet om nytt upplåtelse-system för småviltjakt verkligen fattat på ett författningenligt sätt eftersom en part – naturvårdsverket och naturskyddsorganisationerna – helt har lämnats utanför beslutsprocessen. Därtill har samerna blivit fullständigt överkörda.

I vad mån har de huvudsakliga förslagsställarna, Lantbrukarnas riksförbund och Svenska jägarförbundet, verkligen satt sig in i konsekvenserna? Och har staten, som genom det regionalpolitiska infrastrukturanslaget bekostat den största delen av arbetet, och därtill ytterligare omarbetat förslaget till nackdel för samer, naturvård och fjällägenhetsarrendatorer, tagit hänsyn till den övriga lagstiftning som reglerar den här komplicerade frågan?

Många utredningar och flera propositioner har ett innehåll som har betydelse för beslutet om småviltjakt ovan odlingsgränsen. Denna rapport inleds med jakt- och viltvårdsberedningens arbete 1977 (se kapitel 4).

I de följande avsnitten beskrivs och analyseras hur besluten om de nya jaktreglerna drivs fram. □

3. Kalendarium

Kalendariet täcker de flesta datum som återges i rapportens kapitel 1 till och med 8. Dessutom är kalendariet kompletterat med ytterligare ett antal händelser vilka ej har behandlats närmare i texten, men som ändå är viktiga att känna till.

1983: Jakt- och viltvårdsberedningen framför, att jakt ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen endast får upplåtas om det kan ske utan avsevärd olägenhet för renskötseln etc. Man anser även att det är angeläget att öka möjligheterna till småviltjakt, liksom att samerna måste få möjligheter att öka sina inkomster genom upplåtelser av jakt. Utredningen går ut på remiss.

1986: Regeringens proposition 1986/87:58 om jaktlag m.m. arbetas fram utifrån Jakt- och viltvårdsberedningens arbete.

29 april 1987: Riksdagen beslutar om den nya jaktlagstiftningen.

1 juli 1988: Den nya jaktlagen träder i kraft. Den innehåller förändringar som gäller älgjakten. Nu startar diskussionerna om dubbelregistrering av jaktmarker och risker för konflikter. Dessutom har en förändring införts som innebär att ordet "markägarens" (tolkas statens) skrivits till framför "jakträtt på kronomarken". Förändringen har inte prövats i lagrådet (se J. Bohlin i denna rapport). Utifrån detta anser staten sig kunna upplåta den jakträtt som normalt sett följer markägandet.

24 maj 1988: Jägarnas Riksförbund – Landsbygdens Jägare varnar i flera sammanhang för "förhastade tvångsåtgärder" i samband med nya regler kring i första hand älgjakten.

April 1989: Lantbruksstyrelsens arbetsgrupp, rennäringgruppen, lägger fram ett förslag som bland annat innehåller frågor gällande samebyarnas möjligheter till underupplåtelser av jakt och fiske. Förslaget går ut på remiss inför prop. 1990/91:4.

Juni 1989: Samerättsutredningen lägger fram sitt huvudbetänkande. Det innehåller bland annat förslag till sameting och förslag om att stärka samernas rättsliga ställning. Samerättsutredningen föreslår att saminget skall beredas tillfälle att yttra sig över upplåtelseärenden i det fall samernas representanter i rennäring delegationerna motsätter sig upplåtelser. Dessutom står att markupplåtelser av större omfattning förutsätter detaljplaner. Vid detaljplans upprättande skall samråd ske med berörda samebyar (SOU 1989:41, s. 302f). Utredningen går ut på remiss inför prop. 1990/91:4.

Oktober 1989: Jägarnas Riksförbund- Landsbygdens Jägare påtalar i sitt remissyttrande till samerättsutredningen samernas sedvanerätt. "Riksjägarna"

hänvisar till regeringsformen och svensk rättsordning, samt avstyrker förslagen till författningsändringar vad gäller jaktfrågorna inom renskötselområdet.

19 december 1989: I debatten om samerättsutredningen lägger Svenska Jägareförbundet och Lantbrukarnas Riksförbund, LRF, fram ett gemensamt förslag till ny policy för småviltjakten. Förslaget innebär att möjligheterna till småviltjakt och fiske på "statens mark" ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen skall utökas. Syftet är att få med förslaget i propositionen till ny rennäringslagstiftning, prop. 1990/91:4. Förslaget går genast ut på remiss. I proposition 1990/91:4 (Om ändring i rennäringslagen 1971:437) m.m.) finns förslaget med.

1990: Jägarnas Riksförbund – Landsbygdens Jägare skriver till regeringen. Man påtalar nu behovet av en utökad småviltjakt och att fler jakttillfällen kan skapas. Man påpekar samtidigt att propositionen kan fördjupa redan starka motsättningar mellan samerna och enskilda markägare.

7 februari 1990: SSR lämnar sitt remissyttrande till regeringen med anledning av att Jägarförbundet och LRF har lagt ett förslag till ny policy för småviltjakten ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen. SSR noterar, att de båda organisationerna under arbetet med förslaget, inte har haft någon kontakt med vare sig SSR eller lantbruksverket. SSR påtalar vidare att förslaget förutsätter lagändringar som direkt berör samiska förhållanden, och att jakten inom renskötselområdet måste ses i sitt rättsliga sammanhang..

3 april 1990: Justitiekanslern fattar beslut med anledning av anmälan beträffande kränkning av samernas jakträtt och länsstyrelsens i Norrbottens län handläggning av, och beslut om, samernas rätt till älgjakt.

Maj 1990: Lokalt ändrad policy vad gäller småviltjakt på renbetesfjällen i Jämtlands län. Allmänheten kan köpa jaktkort.

21 juni 1990: Regeringen föreslår riksdagen att anta proposition 1990/91:4 om ändring i rennäringslagen m.m.

Dåvarande jordbruksminister Mats Hellström anser att LRF och Jägareförbundet inte har beaktat sameby medlemmarnas renskötselrätt tillräckligt i sitt förslag. Hellström påpekar värdet av ytterligare sysselsättning för sameby medlemmar na genom möjligheter till upp-

låtelse av jakt och fiske. Samtidigt avser jordbruksministern att återkomma med förslag till vilka ändringar i rennäringsförordningen som krävs för att förutsättningarna för upplåtelse gällande småviltjakten skall kunna ändras.

Augusti 1990: Svenska Jägarförbundet protesterar mot att deras förslag avvisas i lagrådsremissen inför proposition 1990/91:4. De deklarerar att de är fast beslutna att driva frågan vidare. Jägarna skickar ut ett PM där man påtalar att förslaget till småviltjakt inte strider mot rennäringslagen.

12 oktober 1990: Samernas Nationalråd tillskriver regeringen med begäran att den återkallar propositionen 1990/91:4.

28 november 1990: Proposition 1990/91:4 debatteras i riksdagen. Riksdagen beslutar att inte anta propositionen. Den återremitteras till regeringen.

Årsskiftet 1990/91: Länsstyrelsen i Norrbottens län beslutar tillsätta en utredning med uppgift att se över den nuvarande upplåtelseverksamheten.

Juni 1991: Stodomsråde 1, Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, tilldelas 200 miljoner till regionalpolitiska infrastrukturåtgärder. I länsstyrelsernas dispositionsplan, gällande medlens användning, anges att samerna skall ges ökade förutsättningar att driva turistverksamhet inom jakt och fiske.

Hösten 1991: Regeringsskifte.

22 oktober 1991: PANG-gruppen bildas med syftet att utveckla jakten ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen. PANG-gruppen består av länsråd, länsjaktvårdskonsulenter och en avdelningsdirektör på rennäringsenheten i Jämtlands län. PANG-gruppen byter senare namn till trelänsdelegationens jaktgrupp. Gruppen får en miljon ur infrastrukturanslaget till sitt arbete. En ansökan ur infrastrukturanslaget från den samiska föreningen Saarivuoma Jakt och Fiske, avslås däremot den 24 augusti 1992.

5 november 1991: SSR uppvaktar jordbruksutskottet med anledning av propositionen om jakt- och viltvård 1991/92:9. SSR anser att propositionen helt förbigår den rättsliga grunden för samernas jakträtt. SSR påpekar att propositionen bör avslås, och att frågan om älgjakten inom renskötselområdet och samernas jakträtt måste bli föremål för ytterligare överväganden innan beslut kan fattas av riksdagen.

November 1991: Torbjörn Berglunds rapport "Småviltjakt på statens mark ovan odlingsgränsen i Norrbottens län, nuläge-analys-förslag", redovisas. Rapporten har gjorts på uppdrag av länsstyrelsen i Norrbotten. Berglund sitter med i PANG-gruppen, liksom länsrådet Jan-Olov Hedström.

4 december 1991: Samernas Nationalråd har överläggningar med sameminister P. Unckel i regeringens arbetsgrupp för samefrågor. Samerna för fram kravet att själva få sköta om jaktupplåtelse. Detta avvisas inte. I det PM som redovisar de ärenden som är aktuella för jordbruksdepartementet nämns inget om jaktfrågorna.

Årsskiftet 1991/92: Rennäringsenheterna är till och med 1991 en del av Lantbruksnämnden och underställd Lantbruksstyrelsen. 1992 införlivas de i Länsförvaltningen (länsstyrelsen). Detta gäller Jämtland och Västerbotten. I Norrbotten har detta skett tidigare på försök. Från och med 1992 blir systemet permanent även i Norrbotten. I SFS 1992:84 22§ står följande: En nämnd eller en rennäringsdelegation är beslutsför när ordföranden och minst hälften av de övriga ledamöterna är närvarande. För rennäringsdelegationen gäller dessutom att minst en av de närvarande skall vara rennäringsutövare.

17 januari 1992: SSR söker anslag ur infrastrukturmedlen för att kunna utveckla upplåtelseerna kring jakt och fiske.

27 januari 1992: Fyra socialdemokratiska riksdagsmän, senare medlemmar i Riksdagens jaktklubb, lägger fram en motion till riksdagen om utökade möjligheter till småviltjakt. Motionen hemställer att riksdagen skall ge regeringen i uppdrag att göra de justeringar som krävs för att Svenska Jägareförbundets och LRF's förslag skall gå igenom.

28 februari 1992: Jägarförbundet och LRF uppvaktar Hans Dau, regeringens sakkunnige i samefrågor, med sitt reviderade förslag till småviltjakt. Förslaget överlämnas inför översynen av den nya samlade samepropositionen 1992/93:32. Förslaget innebär att statens mark ovan odlingsgränsen eller på renbetesfjällen skall vara öppen för utökad småviltjakt. Jägarna/LRF föreslår vidare att jägarna skall delas in i fyra kategorier. Förslaget innehåller dessutom ett näringspolitiskt "lockbete" som, enligt förslaget, bland annat innebär; att turismen kommer att utvecklas, att flygföretag och bensinstationer etc kommer att gynnas och att myndigheters och företags möjligheter att rekrytera och behålla kvalificerad arbetskraft kommer att förbättras, om tillgången till småviltjakt ökar.

5 mars 1992: Jägarnas/LRF's förslag går ut på remiss till fem instanser.

27 april 1992: Svenska samernas riksförbund yttrar sig över Jägarnas/LRF's förslag. SSR utgår ifrån att riksdagen kommer att avslå även detta förslag till nytt upplåtelseystem, eftersom det till allra största delen överensstämmer med Jägarnas/LRF's gamla förslag som avslogs.

SSR framför vidare att möjligheterna till ytterligare jaktutfällen bör utvecklas i samarbete med samebyarna och av samebyarnas egna jakt- och fiskeföreningar. SSR lägger fram ett eget alternativ i enlighet med SSR's näringspolitiska program 1992. Detta förslag omnämns inte av jordbruksministern i propositionen, annat än med orden "Svenska samernas riksförbund (SSR) anser att möjligheten till ytterligare jaktutfällen bör utvecklas tillsammans med samebyarna och av samebyarna etablerade jakt- och fiskeföreningar" (Prop. 1992/93:32, s. 132).

Jordbruksverket anser att förslaget inte har beaktat samernas förstahandsrätt till jakten. Länsstyrelsen i Jämtland anser att förslaget till kortjakt inte kan förenas med samernas rättigheter och intressen. Länsstyrelsen i Västerbotten tillstyrker förslaget och anser att underupplåtelseerna till samebyarna skall ökas. Länsstyrelsen i Norrbottens län anser att möjligheterna till småviltjakt skall ökas.

Jägarnas förslag omarbetas i jordbruksdepartementet, bland annat med utgångspunkt från uttalanden i Lantbruksstyrelsens rennäringsgrupps rapport och Torbjörn Berglunds rapport från Norrbotten. Därefter kommer förslaget med i prop. 1992/93:32.

10 juni 1992: Riksdagens jaktklubb bildas formellt och stadgarna träder i kraft omedelbart. Initiativet till jaktklubben tas av riksdagsman A. Andersson i samarbete med Svenska jägarförbundet.

1 oktober 1992: Propositionen 1992/93:32 läggs fram i riksdagen.

22 oktober 1992: Samepropositionen bränns på samernas extra landsmöte i Luleå. Propositionen bränns i protest mot förslaget om småviltjakt.

2 november 1992: Samernas Nationalråd uppvaltar samtliga riksdagsgrupper för att redovisa samernas syn på regeringens proposition 1992/93:32.

10 november 1992: Samernas Nationalråd uppvaltar bostads- och jordbruksutskottet.

13 november 1992: Diskrimineringsombudsman Frank Orton väddar till berörda riksdagsutskott att låta det kommande sametinget få behandla "övriga aktuella frågor", det vill säga frågor av kontroversiell natur, innan riksdagen tar ställning till dem.

15 november 1992: Samernas Nationalråd skriver till riksdagspartiernas gruppordföranden gällande propositionen 1992/93:32. Vad gäller jakt- och fiskefrågor hänvisar man till Samernas landsmötes resolution A där man beskriver ett eget förslag till jakt- och fiskesystem. Man önskar att frågor om jakten och fisket blir föremål för ytterligare överväganden.

November och december 1992: Samtliga motioner (v, s, och kds) till stöd för samerna avslås i berörda utskott.

15 december 1992: Proposition 1992/93:32 om samerna och samisk kultur antas av riksdagen. Första beslutet om en samlad samepolitik. I propositionen ingår förslaget till införande av ett sameting men även Jägarnas och LRF's omarbetade förslag om utökad småviltjakt. I förslaget går dock staten längre än vad Jägarna och LRF begärt. Staten föreslår nämligen att alla underupplåtelse skall avvecklas och att jakten skall släppas helt fri samt att länsstyrelsen skall dela ut jakttillstånd. På detta sätt befäster staten sitt grepp om området ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen.

14 januari 1993: Regeringen uppdrar åt Statens jordbruksverk och de aktuella länsstyrelserna att gemensamt redovisa förslag till själva utformningen av upplåtelse-systemet. Uppdraget går till 3LD-jaktgrup-

pen som anlitar en konsult, Björn Gunnarfelt, för att utarbeta föreskrifterna.

19 januari 1993: Arjeplogsgruppen inbjuder samebyarna i Arjeplogs kommun till samråd om utvecklingen av den turistiska verksamheten och utredningsuppdraget. Björn Gunnarfelt informerar om sitt uppdrag. Samebyarna kritiserar att utredaren återger och bygger sina förslag på ensidigt valda utdrag ur propositionen. Gunnarfelt försvarar sig med att han av Bjarne Örnstedt på jordbruksdepartementet fått fria händer att tolka propositionen på sitt sätt. Samebyarna finner det anmärkningsvärt.

7 februari 1993: Förslaget till föreskrifter går ut för synpunkter till samebyar, intresseorganisationer med flera. SSR får endast förslaget för kännedom. Några naturvårdshänsyn diskuteras inte.

1 mars 1993: Synpunkter på förslaget till föreskrifterna för upplåtelse-systemet skall vara Gunnarfelt tillhanda.

12 mars 1993: Synpunkterna gällande jaktföreskrifterna sammanfattas och redovisas. Jägarna är i allmänhet positiva. Enstaka jägare påtalar riskerna för konflikter. Samebyarna framför kritik i första hand mot att förslaget strider mot rennäringslagen, och att inte vederbörlig hänsyn tas till riskerna för störningar i renskötseln. Man anser också att kommuner som indelningsgrund är för stora enheter. Både jägare och samer påtalar säkerhetsrisker.

5 april 1993: Föreskrifterna gällande småviltjakten redovisas.

Den 13 april 1993: Förslaget gällande föreskrifter för småviltjakten går ut på remiss till åtta instanser. Remissvaren skall vara Jordbruksdepartementet tillhanda senast den 17 maj. Statens naturvårdsverk och SSR är oerhört kritiska. Glesbygdsmyndigheten avstår från att yttra sig. LRF och Jägarförbundet är positiva (förslagsställare) liksom Sportfiskarna och Fiskeriverket. Riksjägarna begär anstånd, men lämnar sitt yttrande den 17 maj. Man påtalar att ett bättre jaktligt utnyttjande är angeläget, men att skyddszonen kring byggnader som nyttjas tillfälligt, bör ökas från 300 till 500 meter. Riksjägarna påtalar att jakten inom berörda områden förutsätter goda kunskaper hos jägarna om renskötsel, liksom att det nya förslaget medför ett visst behov av övervakning och kontroll.

24 april 1993: Samtliga samiska partier gör ett uttalande till regeringen där man påpekar att beslutet om riktlinjer för småviltjakten och fisket saknar rättslig grund och kommer att innebära störningar för renskötseln. Man påpekar även att regeringen har undlåtit att redovisa samernas egna modell för upplåtelse för riksdagen.

Maj 1993: SSR skriver till regeringen och påtalar att staten saknar lagfart till de områden man nu upplåter till jakt och fiske. SSR tar också upp de problem som lösspringande hundar kan vålla samt att samebyarna blir av med de egna möjligheterna till komplette-

rande näringar. SSR erbjuder återigen regeringen att arbeta fram ett gemensamt förslag för att utöka möjligheterna till jakt- och fiskeupplåtelser.

16 maj 1993: Val till Sametinget.

19 maj 1993: Regeringen beslutar om den förändring i rennäringsförordningen som krävs, för att småviltjakten skall kunna släppas fri. SSR yttrandetid går ut nio dagar efter det att beslutet tas och kommer därmed för sent. Lydelsen i den nya rennäringsförordningen blir offentlig den 4 juni 1993.

28 maj 1993: 50 samer, representanter för samebyar och samepolitiska partier samt SSR, uppvaktar jordbruksminister Karl-Erik Olsson. Samerna framför krav på att Sametinget skall beredas tillfälle att behandla frågan.

1 juli 1993: Regeringsbeslut gällande småviltjakten. I regeringsbeslutet heter det att samtliga remissinstanser utom SSR tillstyrkt förslaget om nytt upplåtelse-system. Det heter vidare att: "Regeringen har i nyss nämnda proposition gjort den bedömningen att det där redovisade upplåtelse-systemet inte medför oacceptabla effekter för samernas renskötselrätt, viltvården, fiskevården eller naturvården". Men kritiken är mycket hård från Naturvårdsverket. Ytterligare en mängd kritiska skrivelser har inkommit från olika organisationer. Naturvårdsorganisationerna, biologer etc. har inte tillfrågats. För att utvärdera effekterna av upplåtelse-systemet uppdrar regeringen åt Jordbruksverket att i samråd med länsstyrelserna i de tre länen och SSR göra en utvärdering som skall redovisas den 1 april 1994.

9 juli 1993: Jordbruksverket meddelar SSR att man avser besluta om de föreskrifter som skall träda i kraft i samband med höstjaktens början. Beslutet planeras till slutet av juli 1993 och innehåller även föreskrifter för fiske.

30 juli 1993: Föreskrifter gällande småviltjakt och fiske beslutas.

19 augusti 1993: Per Unckel uttalar i programmet Nattcafé att samerna tar ut groteska avgifter för upplåtelser av småviltjakt.

20 augusti 1993: SSR skriver till Per Unckel och ber honom förtydliga sina uttalanden i Nattcafé den 19 augusti.

24 augusti 1993: Per Unckel svarar SSR bland annat: "Som ett svar på den oro samerna visat inför den beslutade förändringen har denna givits en temporär prägel" (Utbildn.dep. dnr U93/2575/PB).

25 augusti 1993: Småviltjakten startar i Västerbotten.

26 augusti 1993: Sametinget invigs. Sametingets första uttalande är ett misstroende mot regeringens handläggning av frågan om samernas jakt- och fiskerätt samt regeringens agerande i urbefolkningsfrågor i nationella såväl som i internationella sammanhang. Sametinget uttalar att man saknar förtroende för regeringens ansvarige i samefrågor Per Unckel. Orsaken

till detta är de uttalanden som Unckel gjort i jakt- och fiskefrågan.

31 augusti 1993: SSR begär avlysning av jakten längst till och med den 30 november, på sex samebyars marker i Västerbotten på grund av störningar i renskötseln, främst på grund av hundars närvaro. Länsstyrelsen avslår ansökan.

September 1993: SSR vänder sig till Jordbruksverket i ovanstående fråga. Jordbruksverket hänvisar till gällande föreskrifter och i övrigt lämnas ärendet utan åtgärd.

13 september 1993: Småviltjakten öppnas i Norrbotten.

7 oktober 1993: Regeringen beslutar att Jordbruksverket nu skall göra utvärderingen tillsammans med företrädare för Sametinget och efter samråd med berörda länsstyrelser och jägarorganisationer.

18 oktober 1993: Småviltjakten öppnas i Jämtland.

21 oktober 1993: Regeringen beslutar att inte vidta några åtgärder med anledning av Sametingets misstroendeförklaring mot regeringens handläggning av samernas jakt- och fiskerättigheter och regeringens agerande i urbefolkningsfrågor. Beslutet är undertecknat av Beatrice Ask (Dnr U93/3092/US).

22 oktober 1993: Svenska samernas riksförbund skickar in en ansökan om rättsprövning till Regeringsrätten gällande beslutet om jakten.

26 oktober 1993: Sametinget tillsätter en arbetsgrupp för utvärdering av småviltjakten.

11 januari 1994: I ett beslut från länsstyrelsen i Jämtlands län uppmanar landshövdingen samerna i länet att visa "rimlig sans och måtta" i sina protester.

Januari 1994: Jägarna i de nordliga länen går ut med en egen enkät till småviltjägare gällande fjälljakten.

28 februari 1994: Diskussioner påbörjas mellan samerna och företrädare från Jordbruksverket inför den förestående utvärderingen. Man kommer överens om att redovisa två skilda synpunkter.

1 april 1994: Utvärderingen gällande småviltjakten skall redovisas. □

4. Det första försöket

Av Agneta Arnesson-Westerdahl

Den nya jaktlagen, samerättsutredningen, lantbruksstyrelsens rapport, jägarnas första förslag och proposition 1990/91:4 läggs fram.

Den nya jaktlagen kommer 1988

1977 tillsätter dåvarande chefen för jordbruksdepartementet, på regeringens uppdrag, en beredning för att se över vissa jakt- och viltfrågor. I maj 1983 lämnar slutligen jakt- och viltvårdsberedningen sitt huvudbetänkande "Vilt och Jakt" (SOU 1983:21). Betänkandet som remissbehandlas, innehåller bland annat förslag till en ny jaktlag.

I betänkandet står: "Beträffande de marker som i första hand är avsedda för de renskötande samerna, dvs. statens marker ovanför odlingsgränsen och renbetesfjällen, gäller särskilda regler för upplåtelse av jakt. Inom dessa områden får jakt upplåtas bara om det kan ske utan avsevärd olägenhet för renskötseln. Dessutom krävs att upplåtelsen är förenlig med god jaktvård och kan ske utan besvärande intrång i samernas rätt till jakt" (SOU 1983:21, s.6).

Beredningen fastslår att det är angeläget att öka möjligheterna till småviltjakt men att förutsättningen är att ytterligare upplåtelser för ripjakt samordnas med renskötseln för att undvika att jakten medför störningar för rennäringen. Man uppger också att rekreationsberedningen överväger möjligheterna att upplåta småviltjakt som organiseras och leds av samer. "En fördel med ett sådant arrangemang skulle vara att jakten med kort varsel kan kanaliseras till områden där den inte leder till några störningar."

Beredningen framhåller att åtgärder bör vidtas för att förbättra samernas möjligheter att öka sina övriga inkomster av turismen genom att upplåta jakt (*ibid.* s.308 f).

Det nya förslaget till jaktlag läggs fram i proposition "Om jaktlag, m.m." (Prop. 86/87:58). Den nya propositionen innehåller förändringar som gäller älgjaktens utövande. Bland annat anges att de områden av landet som utgör renskötselområde skall omfattas av den nya jaktlagen och de nya reglerna för älgjakten.

I propositionen har plötsligt ordet "Markägarens" tillagts före "jakträtt på kronomarken" till skillnad från tidigare skrivning (Prop. 1986/87:58, s.45), sannolikt utan att lagrådet tillfrågats. Plötsligt börjar staten hävda äganderätt (se kap.7).

I samband med detta startar diskussionerna om dubbelregistrering av, och dubbla licenser på, jaktmarker och därmed sammanhängande risker för konflikter.

Den 29 april 1987 beslutar riksdagen om den nya jaktlagstiftningen.

Den 24 maj 1988 skriver Jägarnas riksförbund Landsbygdens jägare (Riksjägarna) till regeringen med anledning av beslutet om en ny jaktlagstiftning inom renskötselområdet samt nya regler för älgjaktens utövande. Man framhåller att den nya jaktlagen har skapat ökad oro och misstro bland berörda folkgrupper. "En av de mest känsloladdade frågorna är jakträtten. Att i nuläget tillgripa bristfälligt underbyggda tvångsåtgärder för att reglera älgjakten inom renskötselområdena kan leda till en kaotisk situation". Riksjägarna påtalar de starkt delade uppfattningarna om den reella innebörden av samernas sedvanerätt, och risken för att förhastade tvångsåtgärder kan spolierna möjligheterna till ökat samförstånd (Skrivelse 1988-05-24, bet. 9240-1204-88/013).

Den nya jaktlagen träder i kraft den 1 juli 1988.

Rennäringsgruppen 1986

Den 14 februari 1986 tillsätter lantbruksstyrelsen en arbetsgrupp med uppgift att se över vissa frågor som sammanhänger med samebyarnas organisation, funktion och ekonomi. Gruppen kallas rennäringsgruppen. Deras förslag, som presenteras den 13 april 1989, förutsätter i vissa delar ändringar i rennäringslagen och rennäringsförordningen.

Rennäringsgruppen föreslår bland annat att tillstånd till jakt och fiske i första hand skall ges till dem som bor ovan odlingsgränsen samt inom och i nära anslutning till renbetesfjällen. Man anser också att samerna bör ges möjligheter att påverka upplåtelse- och avgiftsprinciper (Lantbruksstyrelsens rapport 1989:4, s.42).

Även rennäringsgruppen upplyser om att staten genom olika utredningar framför att det skall ges ökade möjligheter till jakt och fiske. När det gäller upplåtelser inom områden som är känsliga ur renskötselsynpunkt, påpekar man att sådan upplåtelse endast

kan accepteras om den kan styras så strikt att störningar förhindras eller minimeras. Här förutsätter man att det endast är underupplåtare "som kan och är villig att rätta sig efter renskötelsns krav som kan komma ifråga".

Man betonar att det i första hand är sammanslutningar av samebymedlemmar som skall ta hand om upplåtelser (*ibid. s. 46f*). Detta motiveras med att man på detta sätt kan styra verksamheten så att störningarna i renskötelsen blir så små som möjligt.

Rennäringsgruppen föreslår att upplåtelser av jakt och fiske begränsas till den utpräglade glesbygdsbefolkningen ovan odlingsgränsen och på eller i anslutning till renbetesfjällen. Man påtalar också att den verksamhet som bedrivs inom några samebyar bör få fortsätta, och att flera byar bör engagera sig i liknande verksamhet för att öka sysselsättningen. Man framhåller även att upplåtelseavgifterna bör höjas när det gäller jakt.

Men rennäringsgruppen skriver också att "underupplåtelser, dvs tillstånd från lantbruksnämnden att vidareförmedla jakt- och fiskeupplåtelser, bör förekomma endast då samordningsfördelar vinnas, då verksamheten kan tillföras ytterligare moment i form av tex guidning, uthyrning av båtar och stugor eller transporter eller då förfarandet medför bättre styrning av jakten, varigenom störningen för renskötelsen minskar (*ibid. s. 55f*). Sistnämnda stycke får bland annat ligga till grund för förslaget om borttagandet av underupplåtelser i proposition 1992/93:32 (*s. 146f*) och i Statens jordbruksverks föreskrifter (*SJVFS 1993:95, 7§*).

Rennäringsgruppens rapport remissbehandlas inför prop. 1990/91:4.

Samerättsutredningen 1989

Den 2 september 1982 startar samerättsutredningen sitt arbete. I juni 1989 lägger man fram sitt huvudbetänkande (*Samerätt och Sameting; SOU 1989:41*). Även denna utredning, som går på remiss, föregår Regeringens proposition 1990/91:4, om ändring i rennäringslagen 1971:437 m.m.

I Samerättsutredningens delbetänkande (*Samernas folkrättsliga ställning; SOU 1986:36*), hävdas att "Sverige måste avstå från sådana ingrepp i naturen att de naturliga förutsättningarna för rennäringens fortbestånd äventyras. Sverige måste vidare sörja för att nödvändiga resurser tryggas för den samiska kulturens fortlevnad och utveckling". Utredningen kräver dessutom att detta skall beaktas både i lagstiftning och i rättstillämpning. Det måste också beaktas inom förvaltning och administration, centralt och regionalt (*prop. 1990/91:4, s. 68ff*).

Samerättsutredningens huvudbetänkande kommer i juni 1989. Det innehåller bland annat förslag om ändringar i rennäringslagen utifrån slutsatserna i

skattefjällsmålet (*se kap. 9*). Utredningen föreslår att det skall framgå av rennäringslagen att samernas renskötselrätt bygger på urminnes hävd, att alla same har renskötselrätt och att renskötselrätten är en särskild rätt till fastighet. Utredningen föreslår också att det folkrättsliga skyddet för rennäringen skall skrivas in i rennäringslagen och i expropriationslagen m.m. Man föreslår dessutom att yttranden från Sametinget skall inhämtas innan upplåtelsefrågor avgörs.

Samerättsutredningen slår fast att de grundläggande behoven, som kan härledas till samernas ställning som urbefolkning, är stöd åt den samiska kulturen och det samiska språket, tryggad tillgång till mark och vatten för de samiska näringarna och inflytande i den beslutsprocess som rör samerna och deras samfundsliv (*SOU 1989:41, s. 15*).

Med denna utgångspunkt föreslås att ett sameting inrättas (*ibid. s. 16*). Behovet av ett sameting motiveras i åtta punkter. Punkt 4 säger: "En övergripande bevakning av samiska rättigheter till mark och vatten förutsätter ett särskilt organ som kan medverka i samhällsplaneringen och se till att samiska intressen beaktas (*ibid. s. 17*). Utredningen hänvisar till skattefjällsmålet (*NJA 1981 s. 1*) samt Sveriges folkrättsliga åtaganden. Slutsatsen blir att samerna bör tillerkännas en starkare ställning än hittills i frågor som rör användningen av mark och vatten. "Det kan ske dels genom särskilda skyddsregler i lagstiftningen, dels genom inflytande för samiska organ i beslutsprocessen". Utredningen föreslår att sametinget skall få en betydelsefull roll, och att tinget på sikt skall få ett utökat ansvarsområde. "Ett sådant område kan vara handläggningen av jakt- och fiskeupplåtelser på statens marker ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen (*ibid. s. 20*).

Utredningen hänvisar till den fysiska riksplaneringen (*prop. 1975/76:1*) där statsmakterna uttalar att "turismen i fjällvärlden måste styras så att inte samiska intressen skadas och helst så att samerna själva får del av utvecklingens positiva sidor" (*ibid. s. 198*).

Utredningen föreslår att sametinget skall få "administrativa resurser och särskild sakkunskap" för att kunna handha upplåtelsefrågor när det gäller till exempel jakt och fiske, men utredningen föreslår även att sametinget inte från början skall betungas med dessa uppgifter, utan att det skall komma i ett senare skede, eftersom tinget till en början måste hitta sina arbetsformer.

Utredningen föreslår slutligen att sametinget skall ges tillfälle att yttra sig över de upplåtelseärenden där samernas representanter i rennäringsdelegationen motsätter sig upplåtelser. Man erinrar också om att större markupplåtelser förutsätter detaljplaner. Vid detaljplanernas upprättande skall samråd ske med berörda samebyar (*ibid. s. 302f*).

Jägareförbundet/LRF lägger förslag om småviltjakt som motvikt mot samerättsutredningen

Som en reaktion på samerättsutredningens förslag träffas ett tjugotal företrädare från Jägarna och LRF på ett möte i Luleå den 13 november 1989. Mötet utser en arbetsgrupp som skall arbeta fram ett förslag till ny policy för småviltjakten. Förslaget läggs som motvikt mot samerättsutredningen (*Muntlig uppgift från riks-jaktvårdskonsulent Bo Thelander 94-01-11*). Arbetsgruppen kommer att bestå av Bo Thelander, länsjaktvårdskonsulent PO Hopfgarten i Västerbotten och länsjaktvårdare Hans Geibrink i Norrbotten. I december 1989 antas förslaget i Jägarförbundets styrelse och förankras hos LRF (*P.O. Hopfgarten, muntlig uppgift 94-02-14 och H. Geibrink 94-02-28*).

Förslaget motiveras bland annat med att ett större antal jägare skall få tillgång till småviltjakt i fjällen och fjällnära områden. Man betonar att ett ökat jakttryck inte skall komma att medföra några negativa konsekvenser för viltstammarna eller någon inskränkning i den jaktutövningsrätt som tillfaller samebymedlem enligt rennäringslagen. Förslaget fastlägger också att den föreslagna nyordningen inte skall utgöra någon avsevärd olägenhet för renskötseln enligt 32§ i rennäringslagen. Man understryker dessutom att den nya policyn ansluter till riksdagens och regeringens egen målsättning. Man säger bland annat: "Det skall också framhållas att flera statliga utredningar visat på jaktens betydelse som rekreationsskälla för breda befolkningsskikt och att riksdagen uttalat angelägenheten av att jakttillfällen skapas för marklösa jägare" (*Skrivelse från Svenska jägareförbundet/LRF till regeringen 1989-12-19, dnr 2348/84*). Här avses bland annat utredningen "Vilt och Jakt" (*SOU 1983:21*), i vilken Jägarförbundets ordförande J.O. Pettersson (då byråchef på naturvårdsverket) och riksdagman Arne Andersson (dåvarande ordföranden i Södra Älvsborgs läns Jaktvårdsförening och 1992 initiativtagare till och ordförande i Riksdagens jaktklubb) tidigare ingått.

Grundprincipen i förslaget är att all kronomark ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen, med undantag för nationalparkerna, skall öppnas för jakt efter småvilt. Man föreslår också en indelning av jägarna i tre kategorier: kommuninvånare, övriga svenska medborgare och utländska medborgare. Man föreslår att markerna skall indelas i block vad gäller de som inte är kommuninvånare. Blocken skall inte innefatta de områden som gäller ortsbor eller som är upplåtna till lokala jakt- och fiskevårdsföreningar. På detta sätt anser förslagsställarna att de tillgodoser de lokalt boende och samebymedlemmarnas behov av småviltjakt. Man anser sig också kunna

sprida jakttrycket genom en blockuppdelning. Man påpekar att lokala jakt- och fiskevårdsföreningar skall finnas kvar i framtiden.

Förslaget är undertecknat den 19 december 1989 av J O Pettersson, nu förbundsordförande i Jägarförbundet, riks jaktvårdskonsulent Bo Thelander och LRF's ordförande Bo Dockered (*Skrivelse från Svenska jägareförbundet/LRF till Jordbruksdep. 1989-12-19, Dnr 2348/84*).

Jakt och fiske ovan odlingsgränsen regleras i rennäringslagstiftningen

Bakgrunden till Jägarförbundets och LRF's skrivelse är att man vill få in sitt förslag i regeringspropositionen om rennäringslagstiftning (*Prop. 1990/91:4 om ändring i rennäringslagen 1971:437 m.m.*). Propositionen kommer att behandlas den 28 november 1990.

Rennärigen och samernas rätt till jakt regleras i rennäringslagstiftningen, vilket innebär att även jakten och fisket på statens mark ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen regleras i rennäringslagstiftningen.

Riksdagen och regeringen har som tidigare nämnts (*Jakt- och viltvårdsberedningen SOU 1983:21 och Prop. 86/87:58 om jaktlag, m.m.*) uttalat att man önskar utöka antalet jakttillfällen för marklösa jägare, vilket tidigare redovisats, och Jägarförbundets och LRF's förslag anses från jägarhåll stämma väl överens med regeringens och riksdagens föresatser.

Jägarnas förslag går ut på remiss inför prop. 1990/91:4.

Remissyttranden över Jägarförbundets/LRF's förslag:

Lantbruksstyrelsen

Lantbruksstyrelsen är positiv till det övergripande syftet i Jägarnas/LRF's förslag, men man påpekar svårigheterna att lagstiftningsvägen utöka småviltjakten på grund av samernas på urminnes hävd grundade rättigheter.

Naturvårdsverket

Naturvårdsverket varnar för att ett för hårt jakttryck på ripa kan få negativa konsekvenser för ripstammen och därmed också för hotade rovfåglar (*Svensk Jakt, 1990, nr 5, s. 32*).

Lantbruksnämnden i Jämtland

Lantbruksnämnden i Jämtlands län kommenterar förslaget: "Lantbruksnämnden delar dock den remittera-

de utredningens uppfattning att det finns ett visst utrymme för ökade jaktupplåtelser (ripjakten). Däremot måste nämnden protestera mot utredningens lättfärdiga behandling av rennäringsintresset och samernas jakt i sammanhanget. I utredningen föreslås att all kronomark på bl a renbetesfjällen skall upplåtas. På några rader fastslås att detta inte kommer att negativt påverka samernas intressen. Enligt nämndens mening visar det en okunskap och okänslighet kring samernas rättigheter som inte är förenlig med en seriös handläggning av jaktfrågorna på renbetesfjällen" etc. (*Yttrande 1990-01-29, dnr 553 2327/89*). Ärendet behandlas och besvaras av rennäringsdelegationen. Rennäringsdelegationen beslutar i frågor som gäller rennäringen i lantbruksnämnden. I beslutet deltar ordföranden i rennäringsdelegationen Margareta Winberg. (I november 1992 blir Winberg ordförande i riksdagens jordbruksutskott).

Länsstyrelsen i Jämtland

Länsstyrelsen i Jämtlands län är positiv men anser att de speciella förhållanden som råder inom renbetesfjällen kräver speciella hänsyn. Länsstyrelsen påtalar också att en ökning av jaktutbudet måste ske i nära samarbete och samförstånd med samebyarna. En bra modell att gå ut ifrån och bygga vidare på kan vara den som prövats i jaktföreningen Gierhen i Tässåsen." Man skriver: "Eftersom rennäringsintressena är så markerade och rennäringen har uttalade ambitioner att utvecklas i olika avseenden vid sidan av själva renskötelsen förefaller det naturligt att näringen får ett betydande inflytande på verksamhetens administration och praktiska utformning." Länsstyrelsen framhåller också områdenas naturvårds- och friluftsvärde och betonar att utökade jaktmöjligheter inte bör medverka till ökad terräng- och flygtrafik. (*Yttrande till Jordbruksdepartementet 1990-02-01, dnr 27-11011-89*).

Övriga länsstyrelser och lantbruksnämnder

Länsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län tillstyrker i princip förslaget. Lantbruksnämnderna i nämnda län instämmer i länsstyrelsernas åsikter men anser, precis som Lantbruksstyrelsen, att Jägareförbundets och LRF's sätt att beskriva samernas rättsliga situation och den historiska bakgrunden inte är riktig (*Svensk Jakt 1990, nr 5, s. 32*). Lantbruksnämnden i Västerbottens län framhåller till exempel att frågan inte kan lösas genom att ändra lagstiftningen utan att arbetet måste inriktas på att finna samförståndslösningar. Man skriver vidare: "Samebymedlemmarnas bruksrätt till markerna och jakträtt vilar på civilrättslig grund. Att inte vilja se och acceptera detta försvårar och försenar en lösning" (*Lantbruksnämnden i Västerbotten, yttrande 1990-01-24, 553 2109/89*).

Svenska samernas riksförbund

Svenska samernas riksförbund är mycket kritiska och menar att hela frågan måste ses i sitt rättsliga sammanhang. SSR påpekar bland annat att "ett genomförande av den ordning organisationerna tänker sig förutsätter lagändringar av betydande omfattning och som direkt berör samiska rättsförhållanden". SSR framhåller dessutom att flera samebyar har startat egna upplåtelseverksamheter där man kan styra jakten i förhållande till renskötsearbetet (*Remiss från SSR till regeringen 1990-02-07, SO 25/76*).

Jämtlands läns jaktvårdsförening

Styrelsen för Jägarna, Jämtlands läns jaktvårdsförening, anser att förslaget är mycket bra. I sin skrivelse till länsstyrelsen i Jämtlands län skriver man bland annat följande: "Den andra halvan av arealen, som inte är upplåten, vägrar samerna att arrendera ut därför att "det stör renskötelsen". Detta argument accepteras utan vidare av lantbruksnämndens rennäringsdelegation, vare sig det är relevant eller inte. Därmed läggs en död hand över denna väldiga areal samtidigt som många står i kö för att få ripjakt" (*1990-01-22, dnr 184/89-90*).

Jägarna är inte överens

Styrelsen för Jägarna i Jämtlands läns jaktvårdsförening är dock inte överens. Till skrivelsen fogas en reservation av styrelseledamoten Magnus Albinsson. Albinsson konstaterar bland annat att Jägareförbundet inte haft något som helst samråd med vare sig jaktarrendatorerna eller utövarna av den areella näringen inom renbetesfjällen. Albinsson påpekar att jakt innebär en viss störning och han varnar för konflikter. "Ett omfångsrikt upplåtande av korttidsjakt kan medföra avsevärda, negativa konsekvenser för rennäringen och samernas egen jakt, och bör ej få komma till stånd utan ett väl utarbetat samarbete." Albinsson ifrågasätter också om inte viltvården kan komma att bli lidande, då jaktrycket på närbelägna och vägförsedda marker kommer att bli mycket kraftigt. (*Reservation till skrivelse dnr 184/89-90*). Albinsson blir efter denna reservation ej omvald i Jämtlands läns jaktvårdsförenings styrelse.

Proposition 1990/91:4

Remissbehandlingen av Jägarnas/LRF's förslag sker under våren 1990. I juni samma år lägger regeringen fram sin proposition om ändring i rennäringslagen (*1990/91:4*).

I propositionen föreslås ett flertal ändringar i rennäringslagen (*1971:437*). Rennäringslagen skall inledningsvis ändras så att det framgår att renskötserätten är en "för den samiska befolkningen kollektiv rätt som

bygger på urminnes hävd och utgör en särskild rätt till fastighet". Länsstyrelsen skall vid vite kunna förelägga en sameby att minska antalet renar, att hålla årlig renräkning och att upprätta en renlängd.

Vad gäller jaktfrågorna har samernas jakträtt behandlats i prop. 1986/87:58 och de återstående frågorna gällande samerna anses nu möjliga att behandla, sedan samerättsutredningen lagt sitt förslag. Föredragande statsrådet Mats Hellström framför: "Mot bakgrund av domen i skattefjällsmålet finns det nu anledning att se över rennäringslagstiftningen. Samernas ställning som etnisk minoritet och urbefolkning medför att de också har på folkrådet grundade anspråk på ett tryggt värn för sin kultur och dess naturliga förutsättningar" (Prop. 1990/91:4, s. 20).

I propositionen ingår Lantbruksstyrelsens rennäringsgrupps rapport och Jägarnas/LRF's förslag till nytt upplåtelsesystem för jakt och fiske ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen.

Jägarnas/LRF's förslag innebär i korthet att all statens mark ovanför odlingsgränsen eller på renbetesfjällen skall öppnas för småviltjakt. Jägarna föreslås bli indelade i tre kategorier: Kommuninvånare, som skall få rätt att lösa årsjaktkort, övriga svenska medborgare som skall kunna lösa ett dag- eller veckokort inom vissa delar av marken och utländska medborgare vilka föreslås få ansöka hos länsstyrelsen på det sätt som redan är i bruk (Förslag till ny policy och organisation för småviltjakten, 1989-12-19, bilaga 3, s. 3).

Riksjägarna varnar

Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare skriver i en separat skrivelse till regeringen i oktober 1990 gällande frågor som rör jakten och viltvården i Sverige. Man tar upp frågorna om ändring i rennäringslagen (prop. 1990/91:4). Riksjägarna påtalar behovet av en utökad småviltjakt, men man påpekar samtidigt att propositionen om ändring i rennäringslagen "kan fördjupa de redan starka motsättningarna mellan samerna och enskilda markägare." Man framhåller att "det är av synnerligen stor vikt att dessa frågor får en lösning som har förankring i berörda befolkningsgruppers rättsmedvetande. En känslomässigt betingad ändring i lagstiftningen utan bevisbart stöd i tidigare rättsförhållanden, innebär uppenbart risker för utomparlamentariska händelseförlopp vars följd ej går att överblicka (Skrivelse till riksdagens ledamöter 1990-10-12, bet. 9240-1278-90/053).

Propositionen återremitteras

I frågan om jakten gör regeringen genom dåvarande jordbruksminister Hellström följande bedömning: "Nuvarande system för upplåtelse av rätt till jakt och fiske på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen bibehålls. Upplåtelse av sådan rätt bör emellertid kunna ske i betydligt större omfattning än

hittills. De personer som lever i glesbygd bör få företrädesrätt till jakt- och fiskeupplåtelser. Upplåtelseerna bör i övrigt ske så att de främjar service och sysselsättning i glesbygd." Regeringens förslag sammanfaller med rennäringsgruppens förslag (prop. 1990/91:4, s. 50).

Regeringen framför dessutom följande: "Förslaget har remissbehandlats.....Samtliga tillstyrker också en utökad jakt. Instanserna påpekar emellertid också risken för störningar och olägenheter av olika slag för renskötelsen" (red:s markering).

Vidare: "Det pågår försök med upplåtelser av rätt till jakt och fiske i samebymedlemmarnas regi inom renskötseområdet. Dessa upplåtelser skapar en angelägen ökning av sysselsättningen för samebymedlemmarna och för andra som inte får plats i renskötelsen eller som av andra skäl behöver tillskott till sin försörjning genom annan verksamhet. Verksamhet i anslutning till upplåtelser av jakt och fiske är en naturlig utveckling" (ibid. s. 51-54).

"Enligt min uppfattning (Hellström/red:s anm.) har LRF och Jägareförbundet i sitt förslag inte i tillräcklig utsträckning beaktat den i renskötseområdet ingående jakträtten för samebymedlemmarna (red:s markering). Ett främjande av jaktintresset får således enligt min mening inte leda till att andra viktiga intressen påverkas negativt. Jag kan därför inte biträda LRF's och Jägareförbundets förslag".

Kapitlet avslutas med orden: "Jag avser att återkomma till regeringen med förslag till de ändringar i rennäringsförordningen som föranleds av vad jag nu har anfört om upplåtelseerna inom renskötseområdet" (ibid. s. 54). Regeringen föreslår alltså att det då gällande systemet behålls, dvs att det av Jägarna och LRF förslagna systemet avslås, men jordbruksministern har alltså även för avsikt att återkomma till regeringen med förslag till vilka ändringar i rennäringsförordningen som krävs för att förutsättningarna för upplåtelseerna skall kunna ändras.

Den 28 november 1990 debatteras och avslås proposition 1990/91:4 i riksdagen. I propositionen ingår Jägarnas/LRF's förslag. Riksdagen beställer istället en samlad sameproposition grundad på Samerättsutredningens förslag.

Jägarna tar nya tag

Jägarna protesterar mot det "nej" som har kommit från regeringen genom jordbruksminister Mats Hellström i proposition 1990/91:4. Samtidigt hävdar Jägarna att den utökade småviltjakten inte skall komma att störa rennäringen. Jägarorganisationerna tar nya tag och Jägarförbundets ordförande JO Pettersson förklarar sig fast besluten att driva frågan vidare. (Svensk Jakt 1990: nr 7/8, s. 10-11 och 37).

Hösten 1990 uppvaktar länsjaktvårdsföreningarna i Norrbotten, Västerbotten och Jämtland jordbruksut-

skottet till stöd för Jägareförbundets och LRF's gemensamma förslag om utökad småviltjakt. Samtidigt skickar Jägareförbundet ut ett PM till berörda medarbetare där man påtalar att det förslag man lagt inte strider mot rennäringslagen. PM har utarbetats av Jägarförbundets juridiske konsult Gunnar Dyhre (*Svensk Jakt 1990, nr 11, s. 55*). Enligt detta PM skall Jägarnas/LRF:s förslag endast kräva vissa ändringar i rennäringsförordningen för att kunna gå igenom (*Dyhre, PM 1990-08-16, s. 6 – 7*). □

5. Det andra försöket

Av Agneta Arnesson-Westerdahl

Jägarna/LRF kommer med ett nytt förslag. Kritik sopas undan. Proposition 1992/93:32 antas.

Samerna förhandlar med regeringen

Den 4 december 1991 överlägger en delegation från Samernas Nationalråd med sameminister Per Unckel i regeringens grupp för samefrågor. Samerna för fram krav på att själva få sköta om jaktupplåtelse. Detta avvisas inte av regeringen. I det PM som redovisar de ärenden som är aktuella för jordbruksdepartementet nämns inget om jaktfrågorna.

Samerna vet inte i detalj vad som skall tas upp i proposition 1992/93:32. Beträffande jakt- och fiskefrågorna hänvisar Hans Dau, regeringens sakkunnige i samefrågor, till jordbruksdepartementet som i sin tur hänvisar tillbaka till Hans Dau. Handläggande i jaktfrågor på jordbruksdepartementet är hovrättsassessor Bjarne Örnstedt. Örnstedt har enligt uppgift sagt till Dau att "samerna kommer att gå i taket om de får se innehållet" i bilaga 2 i propositionen. Uppgiften lämnas av Dau till samerna i samband med överläggningarna den 4 december 1991 (*Lars-Anders Baer, muntlig uppgift 94-03-22*). Samerna får således inget svar på vad propositionen kommer att innehålla i jaktfrågan.

Samerna söker nu medel till utveckling av jakt och fiske

Svenska samernas riksförbund ansöker om 3,5 miljoner ur det regionalpolitiska infrastrukturanslag som beviljats stödområde 1 i juni 1990. SSR ansöker om medel till turism och även till utveckling av Saarivuoma Jakt och Fiske.

I sin ansökan till 3-länsdelegationen om infrastrukturanslag, skriver SSR bland annat: "Riksförbundet får i anslutning till denna ansökan beröra frågan om jakt och fiske som en resurs från turistisk utgångspunkt. I programmet för infrastrukturåtgärderna berörs dessa frågor inom programområdet Turism varvid det på ett helt riktigt sätt anges att en förutsättning för framgång är ett ökat samiskt engagemang i dessa frågor. Det framstår mot denna bakgrund som både motsägelsefullt och uppseendeväckande med det myndighetsinitiativ som tagits genom den s k PANG-gruppen (se kap.8). Ett utvecklande av jakten och fisket inom ramen för vidare turistiska satsningar för-

utsätter att detta kan ske i och genom samebyarnas egen verksamhet medan det motsatsvis leder in i en återvändsgränd att öka myndighetsstyrningen. Förändringsarbetet måste alltså bygga på samisk aktivitet på det sätt som denna ansökan är ett uttryck för" (*SSR, Medel för projektet Turism i Sápmi. Till 3-länsdelegationen, 1st i Jämtland, 1992-01-17, SO 7774*).

3-länsdelegationen beslutar att SSR skall få 2,5 miljoner kronor för utveckling och samordning av samisk turism (*3-länsdelegationens protokoll 92-09-29*) genom projektet "Turism i Sápmi". Projektets målsättning är att utveckla samverkan mellan redan etablerade samiska turistföretag för att organisera marknadsföring och försäljning i bolagsform. Där emot avslår beredningsgruppen den bilagda ansökan från Saarivuoma Jakt och Fiske (*protokoll 92-08-24*).

Moderata och Socialdemokratiska riksdagsmän motionerar

När propositionen om ändrad rennäringslag (1990/91:4) inte bifalls, utan återremitteras av riksdagen till regeringen, föranleder detta både moderata och socialdemokratiska riksdagsmän att motionera för ökade möjligheter till småviltjakt ovan odlingsgränsen.

Den första motionen läggs av Arne Andersson i Ljung (Andersson satt tidigare i Jakt- och viltvårdsberedningen) och Carl G. Nilsson (m) den 23 januari 1991 och avser "Vidgade möjligheter till jakt tillfällen på statens mark" (*1990/91: Jo911*).

Den andra motionen läggs av Leif Marklund i Piteå tillsammans med ytterligare tre socialdemokratiska riksdagsmän den 27 januari 1992. Till grund för motionen ligger Jägarnas/LRF's förslag om utökad småviltjakt. I motionen står att Jägarnas/LRF's förslag korresponderar med rennäringslagen och att det har granskats av juridisk expertis som har kunnat konstatera att rennäringslagen inte lägger hinder i vägen för att genomföra förslaget. Här avses Dyhre's PM. I motionen hemställs att riksdagen skall ge regeringen i uppdrag att göra de justeringar som krävs, så att Jägarnas/LRF's förslag till utökad småviltjakt i fjällområdet snarast skall kunna genomföras (*Motion till riksdagen*

av L. Marklund, S.-O. Sundström, Å. Selberg, B. Poromaa dnr 1991/92:Jo815). (Samtliga riksdagsmän ingår i föreningen Riksdagens jaktklubb – se kap. 8 – som formellt startade den 10 juni 1992. I jaktklubben blev Arne Andersson (m) ordförande).

Den senare motionen avstyrks i jordbruksutskottet med hänvisning till att frågan redan har behandlats tidigare under valperioden, och båda motionerna avstyrks med motiveringen att frågor som gäller rennärningen skall behandlas i ett sammanhållet förslag, där samtliga betänkanden från samerättsutredningen bedöms tillsammans. Motionärerna får ändå så småningom gehör genom att "vi fick en proposition lagd" uppger Leif Marklund (*Muntlig uppgift 1994-03-01*).

Berglunds Norrbotten-utredning

1991 låter länsstyrelsen i Norrbottens län göra en utredning. Utredningen redovisar nuläge och förslag till handlingsprogram för förändringar av upplåtelseverksamheten av småviltjakten på "statens mark" ovanför odlingsgränsen i Norrbotten. Utredningen, som görs av lantmätare Torbjörn Berglund vid lantmäteriet i Luleå, heter "Småviltsjakt på statens mark ovan odlingsgränsen i Norrbottens län, nuläge – analys – förslag". Utredningen skickas för kännedom till bland annat länsstyrelsen i Västerbottens län den 16 december 1991. Utredningen går inte på offentlig remiss.

Berglund anser i utredningen, att upplåtelseverksamheten inte bör utformas enligt Jägarna/LRF's principer. Utredningen anser att förslagsställarna inte i tillräcklig utsträckning tagit hänsyn till skyddsreglerna för rennärningen.

Berglund anser vidare att huvudmannskapet och huvudansvaret för upplåtelseverksamheten bör ligga hos länsstyrelsen. Berglund skriver: "Ansvaret för avvägningen mellan samernas och andra befolkningsgruppers intressen i fjällområdet skall ligga på en myndighet. Den ordningen utgör en garanti för att alla berörda intressen skall kunna beaktas vid upplåtelsefrågorna. Det kan inte ankomma på vare sig sameby eller intresseorganisation för jägare att göra den avvägningen".

Men i Berglunds utredning står också mycket tydligt att: "Försöksverksamheten med underupplåtelse i samebyarnas regi, som är ett viktigt bidrag för sysselsättningsskapande åtgärder inom samebyarna, bör fortsätta och utvecklas vidare" (*Småviltsjakt på statens mark ovan odlingsgränsen i Norrbottens län, nuläge-analys-förslag, 1991, s. 26f*).

Nytt förslag från Jägarna/LRF

Den 28 februari 1992 uppvakter Jägareförbundet och LRF "riksdagsmannen Hans Dau (själv norrlänning och jägare)" (*Svensk Jakt 1992: nr 4, s. 29*), regeringens sakkunnige i samefrågor. Jägarna/LRF överläm-

nar sitt förslag till småviltjakt från 1989. Nu är förslaget om småviltjakt reviderat och försett med sex bilagor och ett brev ställt till Hans Dau (m) från Svenska Jägareförbundet och Lantbrukarnas Riksförbund. Det nya förslaget överlämnas inför översynen av gällande aktuell lagstiftning i samband med den samlade samempropositionen 1992/93:32.

Det nya förslaget har Jägareförbundet och LRF, enligt egen uppgift, omarbetat med särskild hänsyn till rennärningen. När förslaget omarbetas 1992 deltar ytterligare länsjaktvårdskonsulenter (*H. Forsell, muntlig uppgift 94-02-10*).

Förslaget är mycket likt det gamla förslaget från 1989, men några punkter har lagts till.

På sidan 2 finns en mening som säger att det samrådsförfarande som finns inskrivet i förslaget ger en försäkring om att rennärningen inte skall kunna påverkas negativt. Man tillför också två meningar om de synnerligen positiva effekter som förslaget kommer att få för näringslivet i norra Norrland. Man delar vidare upp jägarna i fyra kategorier istället för tre.

Till skillnad från tidigare inför man förslag om undantagsområden där jakt inte skall bedrivas med hänsyn till renskötseln. Man påtalar också att eventuella inskränkningar i dessa områden inte gäller medlemmar i den berörda samebyn (*Förslag till ny policy och organisation för småviltjakten på statens mark inom renskötselområdet, bilaga 4, s. 4, 1992-02-21*).

Man gör även en uppskattning av antalet beräknade jakt dagar per år. Man drar härefter slutsatsen att området medger möjlighet till småviltjakt för ett betydligt större antal jägare.

Förslagsställarna redovisar även de övriga positiva bieffekter som man anser att förslaget kommer att medföra. Detta stycke är betydligt utvecklat sedan 1989. Man betonar till exempel att jakten kommer att ge kraftigt ökade intäkter, att verksamheten skall bli självfinansierande, att samebyarna och samefonden skall få avsevärda ekonomiska tillskott. Dessutom kommer redan etablerade företag att få ökad jaktturismverksamhet. Nya företag får möjligheter att etablera sig.

Konkurrensen skall dessutom leda till att turismen utvecklas, vilket skall "gynna såväl kunder som näring". Flygföretagen skall få ökade inkomster. "Detta kommer såväl bensinstationer, livsmedels- och sportaffärer som hotell och stugbyar tillgodo. Den ökade tillgången på småviltjakt kommer dessutom att förbättra såväl myndigheters som företags möjligheter att rekrytera och behålla kvalificerad arbetskraft" (*ibid. s. 7f*).

Till skillnad mot tidigare förslag inför man ett stycke gällande viltvård. Man menar att de ökade intäkterna från jaktupplåtelseerna skall innebära att man kan anställa personal till att bedriva viltvård, utföra viltinventeringar, bedriva jaktbevakning med mera. Man påpekar också att "markägaren, i det här

fallet staten, har ansvaret för att viltvård bedrivs på den egna marken" (*ibid.* s. 8).

När det gäller styrning av jakttrycket tar man upp vissa områden med särskilda anläggningar av särskilt värde för rennäringsen, och föreslår att småviltjakt där endast skall upplåtas till de som bor inom det området. Man föreslår också att jaktförbudet för övriga inskränks till den tid som anläggningen etc används (*ibid.* s. 4). För att få en lokal förankring av beslut och för att "tillse att rennäringsen inte påverkas negativt" föreslår man att den lokala hanteringen skall skötas av kommunvisa kommittéer med "representanter för markägaren – staten, kommunen, berörda samebyar och jaktvårdskretsar. Statens representant bör lämpligen vara den tjänsteman vid länsstyrelsen som handlägger dessa frågor" (*ibid.* s. 5).

Sammanfattningsvis kan man säga att det nya förslaget är justerat på ett sådant sätt, att det skall kunna gå igenom i proposition 1992/93:32, eftersom man anser sig ha undanröjt olägenheterna för renskötsel. Men det är också försett med ett mer "utvecklat" näringspolitiskt lockbete åt redan involverade länsstyrelser. Länsråden ifrån de aktuella länen sitter själva med i PANG-gruppen/3LD-jaktgruppen (*se kap.8*), vars syfte är att utveckla möjligheterna till småviltjakt ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Denna grupps arbete bekostas med hjälp av det regionalpolitiska infrastrukturstödet (*H. Forsell, muntlig uppgift 94-02-10*).

Endast fem remissinstanser – naturvården hålls utanför

Den 5 mars 1992 går det nya jägarförslaget ut på remiss till endast fem instanser. Det är Statens Jordbruksverk, länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län och Svenska samernas riksförbund. Remisserna skall vara jordbruksdepartementet tillhanda senast den 6 april 1992. Ärendet handläggs av Bjarne Örnstedt på jordbruksdepartementet. Naturvårdsverket, naturvårdsorganisationerna och samebyarna finns inte med på sändlistan.

Jordbruksverket

Jordbruksverket anser att det aktuella förslaget till småviltjakt inte bör "läggas till grund för utvecklingen av småviltjakten". Jordbruksverket konstaterar vidare att "förslaget inte har beaktat diskussionen om samernas förstahandsrätt till jakten och att förslaget inte innebär någon lösning av den komplicerade frågan om samernas egendomsskydd." Man framför också att samråd bör hållas med samerna, och att upplåtelser i ökad utsträckning bör ske till enskilda jägare och sammanslutningar som tillåts göra underupplåtelser. Jordbruksverket påtalar även hur viktigt det är att

utvecklingen av verksamheten bör ha en lokal förankring (*Yttrande 1992-04-03, dnr Jo 535/92*).

Svenska samernas riksförbund

Svenska samernas riksförbund hänvisar till att Jägarförbundets/LRF's förslag i praktiken är detsamma som det som lämnades 1989 och att förslaget då avstogs av riksdagen med hänvisning till att förslagsställarna bland annat inte hade beaktat samebymedlemmarnas jaktträtt. Dessutom önskar riksdagen ett förslag till samlad sameproposition. SSR utgår ifrån att regeringen skall ha samma uppfattning som tidigare. SSR framför också att den framkomliga vägen för att öka antalet jakttillfällen, måste vara att tillsammans med samebyarna skapa förutsättningar för ökade möjligheter till jakt. Riksförbundet fäster också uppmärksamhet på PANG-gruppens arbete där myndigheter tillsammans med jägareförbundet verkar bakom ryggen på samerna. SSR's ordförande påpekar även att möjligheterna till småviltjakt inte är desamma över hela renskötselområdet. SSR hänvisar till exempel till Tässåsen-modellen (*se kap.10 och 11*) där samebyns egna inventeringar visar att endast cirka 27 % av arealen kan betecknas som jaktbar. Från denna areal tas cirka 7 % för samebymedlemmarnas egen jakt. Återstående 20 % upplåts för småviltjakt. SSR påpekar behovet av inventeringar, information och utbildning (*Yttrande 1992-04-29, dnr Jo 535/92*).

Länsstyrelsen i Norrbotten

Länsstyrelsen i Norrbottens län hänvisar till sitt yttrande 1990. Man betonar hur viktigt det är att jakten begränsas med hänsyn till rennäringsen och samernas intressen och att dessa intressen alltid beaktas när länsstyrelserna beviljar upplåtelser. Länsstyrelsen betonar att man redan har ett fungerande samråd. Man ifrågasätter därför värdet av de föreslagna kommittéerna. Länsstyrelsen avslutar sitt yttrande med att konstatera att jägarförbundet har angett hela arealen ovan odlingsgränsen som jaktbart område. Länsstyrelsen själv hänvisar till den områdesindelning man just utarbetar, där man beräknar vad som är ett lämpligt jakttryck inom varje område. Man anser det vara det mest realistiska sättet att bedöma var jakt kan bedrivas (*Yttrande 1992-04-13, dnr Jo 535-92*). Detta yttrande har på uppdrag av länsrådet Jan-Olof Hedström utarbetats av rennäringsdirektör Börje Pekkari. Hedström själv sitter med i PANG-/3LD-jaktgrupp där länsråden tillsammans med länsjaktvårdskonsulenterna arbetar för en utökad småviltjakt.

Länsstyrelsen i Västerbotten

Även länsstyrelsen i Västerbottens län anser förslaget i huvudsak vara identiskt med det som lämnades till regeringen 1989. Man bifogar därför sina yttranden till 1989 års förslag. Länsstyrelsen påpekar att man ge-

nom underupplåtelse till samebyar med flera kan bredda möjligheterna till jakt för utomstående. Man betonar också hur viktigt det är med kommunikation och samarbete mellan de olika berörda intressegrupperna (*Yttrande 1992-04-01, dnr Jo 535/92*). Länsstyrelsen tillstyrker arbetsgruppens (Jägarnas/LRF's) förslag i sitt yttrande. Yttrandet undertecknas av bland annat länsrådet Göran Theolin, som själv sitter med i PANG-/ 3LD-jaktgruppen.

Länsstyrelsen i Jämtland

Länsstyrelsen i Jämtlands län är mycket kritisk mot Jägarnas/LRF's förslag och avstyrker det. Man skriver: "Efter att Jägareförbundets förslag år 1989 starkt kritiserats av flera remissinstanser och även av jordbruksministern (prop. 1990/91:4) återkommer nu förbundet med en modifierad skrivning kring förslagen. Länsstyrelsen kan inte finna att det föreligger någon större förändring vad gäller sakinhållet i förbundets nu lämnade förslag". Länsstyrelsen framhåller dessutom att upplåtelse av småviltjakten i Jämtlands län genomgått en revolutionerande policyförändring från och med jaktåret 1990/91. Detta "nämns inte med ett ord i utredningen. I utredningen anges istället att statistik från Jämtland inte kunnat erhållas. Faktum är att ingen från förbundet hos rennäringsenheten, som administrerar jakten, efterlyst uppgifter kring jaktfrågor på renbetesfjällen. Det är lika förvånande att förbundet ej heller haft några kontakter med sin egen jaktvårdskonsulent i länet om de nu redovisade förslagen." Länsstyrelsen framför att det inte är möjligt att förena utredningens förslag till kortjakt utan närmare styrning på i princip alla statliga fjällmarker med samernas rättigheter och intressen. "Inte heller med beaktande av övergripande miljövårdsintressen är det lämpligt med en sådan utveckling" (*Yttrande 1992-04-13, dnr Jo 535/92*). Detta yttrande är undertecknat av landshövding Sven Heurgren tillsammans med avdelningsdirektören på rennäringsenheten Bengt Ekendahl. Ekendahl sitter sedan 1991 med i PANG/3LD-jaktgruppen tillsammans med länsjaktvårdskonsulenten Bo Sennstam och arbetar för jägarförbundets förslag. Båda är välinformerade till skillnad mot vad som står i yttrandet.

Proposition 1992/93:32 läggs fram

Den 1 oktober 1992 blir samepropositionens innehåll offentligt. I propositionen ingår bland annat förslag om ett sametings inrättande, men också förslag till nytt upplåtelse-system för jakt och fiske på "statens mark" ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen i bilaga 2. Innehållet i bilaga 2 har, före offentliggörandet, inte varit känt för de samiska organisationerna som nämnts inledningsvis i detta kapitel. Däremot har enligt upp-

gift Bengt Ekendahl på rennäringsenheten i Östersund haft tillgång till bilaga 2 innan den blir offentlig (*Nisse Matti, muntlig uppgift 94-03-08*). Ekendahl sitter med i PANG-/ 3LD-jaktgruppen.

I propositionen tas dels lantbruksstyrelsens rennäringsgrupps förslag upp (*1989-04-13*), vilket redovisades i föregående kapitel. Föredragande statsrådet Karl-Erik Olsson konstaterar att remissyttrandena har tillstyrkt förslaget eller lämnat förslaget utan erinran.

Därefter redogörs för Jägarnas/LRF's förslag. De föreslår att jägarna skall delas in i i fyra kategorier (inom kommunen boende, inom länet boende, övriga svenska medborgare och utländska medborgare). Propositionen redogör vidare för den styrning av kategorierna som Jägarna/LRF har föreslagit. Därefter tas remissyttrandena upp.

Propositionen nämner att "Svenska samernas riksförbund (SSR) anser att möjligheten till ytterligare jakttillfällen bör utvecklas tillsammans med samebyarna och av samebyarna etablerade jakt- och fiskeföreningar" (*prop. 1992/93:32, s. 132*). Men propositionen nämner inget om samernas eget förslag till upplåtelse av jakt och fiske. Visserligen nämns att fyra samebyar i Jämtland upplåter ripjakt genom underupplåtelse från länsstyrelsen (*ibid. s. 139*), men SSR's egna förslag som bygger på en organisation där utgångspunkten är att arbetet med jakt- (och fiske-) upplåtelse bör överlämnas till samebyarna eller motsvarande, tas inte upp till behandling. SSR's förslag går ut på att arbetet med att lägga över underupplåtelse till samebyarna bör ske under en försöksperiod om 3 – 5 år. Därefter bör en utvärdering göras. Principer om prissättning etc. skall ske efter överenskommelser mellan samebyarna och länsstyrelsen (*SSR's Näringspolitiska program beslutat av Landsmötet XLVIII i Östersund och Samernas extra Landsmöte XLIX, Resolution A, Luleå 1992, s. 11. Det senare landsmötet hölls tre veckor efter det att propositionen lagts*).

Berglunds Norrbottenutredning tas upp i propositionen. Det stycke som handlar om att försöksverksamheten med underupplåtelse i samebyarnas regi är viktigt och bör utvecklas, blir i propositionen reducerat till: "Småviltjakten skall dessutom i mån av utrymme vara ett instrument för att utveckla turistnäringen i fjällkommunerna och bisysselsättningar inom samebyarna" (*prop. 1992/93:32, s. 137*).

Statsrådet har således presenterat tre förslag till hur jakten på "statens mark" bör utnyttjas.

Det är: Jägarnas/LRF's förslag som har remissbehandlats, Norrbottensutredningens (Berglunds) förslag som ej har remissbehandlats. Dessutom har lantbruksstyrelsens rennäringsgrupp redovisat ett förslag, som är remissbehandlat och som är det förslag som egentligen skall ligga till grund för propositionens förslag. Därtill kommer att SSR's synpunkt nämns i en mening, men samernas eget förslag enligt samernas

näringspolitiska program, redovisas och kommenteras inte.

Statsrådet framför att det i propositionen framlagda förslaget baseras på Lantbruksstyrelsens rennäringsgrupps och Jägarnas/LRF's förslag.

Rennäringsgruppen säger visserligen att underupplåtelse bör förekomma endast då samordningsförde- lar vinnas, då verksamheten kan tillföras ytterligare moment eller då förfarandet medför en bättre styrning av jakten med hänsyn till renskötseln, men man är också mycket tydlig när det gäller värdet av möjlighe- terna för samebyarna att själva få sköta underupplåtel- serna (*Lantbruksstyrelsens rennäringsgrupps förslag 1989-04-13, s. 48ff*). Sistnämnda – värdet av att same- byarna skall kunna ha kvar sina möjligheter till under- upplåtelse till jakt och fiske – förbigås dock i propo- sitionens förslag.

Jägarna/LRF's förslag innehåller också möjligheter för jakt- och fiskevårdsföreningarna att finnas kvar.

Propositionen föreslår däremot att betydligt större områden än nu bör upplåtas till jakt. Områdena bör emellertid "vara så stora att i princip alla jägare som så önskar samtidigt kan utnyttja ett område." (*prop. 1992/93:32, s. 141*). Vidare: "Det kan inte komma ifråga att överlämna ansvaret för avvägningen mellan de renskötande samerna och andra befolkningsgrup- pers intressen i fjällområdet till en sameby eller intres- seorganisation. Inte heller bör en sådan uppgift läggas på det nu föreslagna Sametinget. Även om tinget intar ställningen som statlig förvaltningsmyndighet, har det en uppgift som gör det olämpligt att tinget avgör frågor där det finns direkta motstående intressen mellan sa- misk befolkning och andra. Genom att länsstyrelsen även i fortsättningen har huvudansvaret för upplåtel- serna garanteras att alla berörda intressen beaktas vid besluten om upplåtelse" (*ibid. s. 143*). Detta är tvärte- mot vad samerättsutredningen föreslår (*SOU 1989:41, s. 302f*).

Statsrådets eget förslag innebär att upplåtelse av rätt till jakt och fiske på statens mark skall utvidgas till att i princip omfatta all mark, där inte någon olägenhet av betydelse uppkommer för rennäringsgruppen, eller där same- bymedlems rätt till jakt eller fiske inte tröds för när. Marken skall delas in i områden där i princip alla får lösa ett jaktkort för jakt på småvilt. Statsrådet konstaterar att ett ökat jakttryck på "statens marker" inte kommer att medföra några negativa konsekvenser för viltstammarna. Vidare: "Ett genomförande av försla- get skulle ge turistnäringen inom området stora möj- ligheter att utvecklas. Detta skulle få stora positiva effekter för näringslivet i norra Norrland" (*prop. 1992/93:32, s. 131ff*).

Propositionens redogörelse för småviltjakten av- slutas med orden: "Sameby medlemmar och andra glesbygdsbor får ökade sysselsättningsmöjligheter ge- nom anordnande av logi, transporter och annan service till jägarna" (*ibid. s. 147*).

Trots att samtliga utredningar, rapporter och förslag betonar värdet av att samebyar och jakt- och fiskeföre- ningar skall få ha kvar sina möjligheter till underupp- låtelser, så konstaterar det föredragande statsrådet i propositionen att dessa föreningars verksamhet blir överflödigt och att de därför i huvudsak skall avvecklas (*ibid. s. 144*).

I en för samerna avgörande fråga som gäller deras näringsbas, har olika utredningars innehåll tolkats i en riktning som har medfört att de viktiga kompletterande möjligheterna till sysselsättning nu skall avvecklas och att den tidigare styrningen av jakten skall upphöra. Samerättsutredningens innehåll utelämnas helt.

Samerna protesterar

På samernas extra landsmöte i Luleå den 22 och 23 oktober 1992 är kritiken mot propositionen total. Mest kritiska är samerna mot "att regeringen inte vågade eller ville ta ståndpunkt i frågor rörande samernas rätt till land och vatten, utan i stället föreslagit en utvidgad småviltsjakt och fritidsfiske för ortsbefolkningen på renskötselns redan hårt beskurna betesmarker" (*Same- folket, 1992, nr 11, s. 12*).

Olof Johansson, Tässåsens sameby, som arbetar mycket för att öka samebyarnas möjligheter till komp- letterande sysselsättningar inom samebyn, väljer att fästa omvärldens uppmärksamhet på propositionen genom att bränna den inför pågående landsmöte. Aina Jonsson, Rans sameby, frågar om förslaget om utökad småviltsjakt och fiske är priset för att man skall få ett sameting? Aina Jonsson frågar dessutom församling- en hur samiska jakt- och turistverksamheter skall "kunna existera på de förutsättningar regeringen nu vill införa?" (*ibid. s. 13*).

I landsmötets kommentarer till propositionens för- slag om småviltjakten står följande att läsa: "Landsmötet finner det anmärkningsvärt – och beteck- nande – att jordbruksministern förtiger det av samerna själva redovisade alternativet för att skapa förutsätt- ningar för ett utökat antal jakt- och fisketillfällen i Sápmi. Propositionens förslag innebär dessutom att regeringen agerar som part i pågående rättstvist. Landsmötet konstaterar att regeringens budskap till samerna är: Inled process om ni vill säkra näringsun- derlaget!" (*ibid. s. 22*).

Redan vid denna tidpunkt, knappt två månader in- nan propositionen tas i riksdagen, står det alltså klart att samerna skall bli tvungna att inleda ytterligare en rättsprocess mot den svenska staten.

Den 2 november uppvaktar Samernas Nationalråd, representanter från SSR, Same Ätnam, Sáminuorra och Nordiska samerådets svenska sektion de socialde- mokratiska och de borgerliga riksdagsgrupperna för att redovisa sin syn på regeringens sameproposition. Den 10 november uppvaktar man bostads- och jord- bruksutskottet.

Den 15 november överlämnar Samernas nationalråd skriftliga kommentarer till riksdagspartiernas gruppordföranden om propositionens innehåll. Man hänvisar till Samernas landsmötes resolution A. Där bemöter man regeringens proposition punktvis. Man beskriver kort det egna förslaget till jakt- och fiskesystem och man påtalar behovet av ytterligare överväganden innan beslut tas. Man kritiserar regeringen för att den inte har lagt fram en proposition som skall stärka samernas rättsliga ställning, utan att regeringen istället agerar som part i en pågående rättstvist genom propositionens förslag. I resolution A avvisar landsmötet med skärpa regeringens skisserade ordning för jakt- och fiskeupplåtelse (*Samernas Landsmöte XLIX, Lu-leå 1992, resolution A, s. 11f*).

DO varnar!

Den 13 november 1992 skriver diskrimineringsombudsman domare Frank Orton till berörda riksdagsutskott. Orton framför bland annat följande: "Samerna är uppenbarligen ytterst missnöjda med väsentliga delar av det förslag till lagstiftning som propositionen innehåller. Genomförs det kommer de att känna sig överkörda av den svenska staten ännu en gång.

Det vore olyckligt, olustigt och beklagligt.

Från samehåll har framförts att man nu skulle inskränka sig till att införa det s.k. sametinget och att detta därefter får behandla övriga aktuella frågor innan Riksdagen tar ställning till dem i sak.

För min del anser jag en sådan lösning vara långt bättre än att nu tvinga på samerna en lagstiftning som de anser strida mot grundläggande samiska rättigheter...." (*DO Orton, 1992-11-13*).

Enligt uppgift från Margaretha Winberg (s), ordförande i jordbruksutskottet, tar man inte notis om denna skrivelse (*Muntlig uppgift 94-02-04*).

Riksdagens behandling av proposition 1992/93:32

Motioner till stöd för samerna avslås

Hans Göran Franck (s) framför i en motion, 1992/93:Bo1, att "propositionen vilar på en mycket svag grund och särskilt när det gäller rätten till jakt och fiske för samerna, en rätt som fastslagits i bl.a. 1751 års codicill. I propositionen betraktas samernas civilrätt till jakt och fiske som knappast existerande. I stället driver propositionen grundlöst tanken att staten på samernas områden, sameallmanningen, skulle äga jakt- och fiskerätt" etc. (*Motion 1992/93:s6003*).

Vänsterpartiet lägger fram en partimotion i frågan och föreslår att riksdagen skall begära hos regeringen, att de frågor som behandlas i propositionens bilaga 2 (småviltjakten och fisket) skall behandlas i Sametinget

innan de föreläggs riksdagen. Man framför också att riksdagen – vid avslag på ovanstående – ger regeringen tillkänna, att upplåtelse av jakt och fiske ovan odlingsgränsen helt skall handhas av samerna själva. Vänsterpartiet framför därtill att regler och utformning av upplåtelsen skall utformas och handläggas av Sametinget i samarbete med länsstyrelsen (*1992/93:Bo7 yrkande 5 och 11*).

Även Pontus Wiklund och Jan Erik Åhgren (kds) föreslår i en motion att riksdagen skall besluta att avvakta med behandlingen av propositionen 1992/93:32 bilaga 2 till dess det nyinrättade Sametinget getts möjlighet att yttra sig över förslaget (*1992/93:BoU8, s.5*).

Utskotten avslår

Bostadsutskottet, kulturutskottet, trafikutskottet och jordbruksutskottet bereds tillfälle att yttra sig i ärendet om småviltjakten. Samtliga motioner avstyrks i samtliga utskott.

Eftersom inte vänsterpartiet företräds av någon ordinarie ledamot i bostadsutskottet får en meningsyttring avges av en suppleant från vänsterpartiet. Eva Zetterberg (v) anför att vänsterpartiet anser att riksdagen bör avslå propositionens bilaga 2. Zetterberg framför att all den kritik som har framförts från olika håll innebär att ärendet bör beredas ytterligare. I en ny beredningsomgång bör synpunkter och förslag inhämtas från Sametinget och från företrädare för den bofasta befolkningen inom renbetesområdet samt från berörda länsmyndigheter (*1992/93:BoU8, s.45*).

I november 1992 blir Margaretha Winberg (s) ordförande i riksdagens jordbruksutskott. Samma månad avstyrker jordbruksutskottet de motioner som lämnats in angående propositionen 1992/93:32 (*1992/93:BoU8, bilaga 5, s.73ff*).

Winberg som tidigare har varit ordförande i renningsdelegationen i Jämtlands län och delaktig i att ta fram underupplåtelsesystemet till samebyarna 1987 avstyrker nu motionerna till stöd för samerna.

På fråga till Winberg varför man inte ens tog hänsyn till Hans Göran Francks (s) motion till stöd för de samiska rättigheterna svarar Winberg att Hans Göran Franck hade en "våldigt juridisk tolkning i kraft av sin kompetens. Men politik är annat än juridik och lagar kan tolkas olika". Winberg anser inte heller att fjällägenhetsarrendatorerna blev överkörda. "De har en egen rätt att jaga och fiska och i övrigt är det statens mark det gäller" (*M. Winberg, muntlig uppgift 94-02-04*).

Det anses nu fritt fram att anta en ny policy för småviltjakt och fiske, utan att ta hänsyn till samernas synpunkter.

Under hela denna process lämnas Naturvårdsverket, som har huvudansvaret för landets jakt- och faunavårdsfrågor, och naturvårdsorganisationerna helt utanför beslutsprocessen.

Proposition 1992/93:32 antas av riksdagen

Den 15 december 1992 antas proposition 1992/93:32 med överväldigande majoritet i riksdagen. Endast vänsterpartiet stöder samerna i riksdagsdebatten. I propositionen ingår det nya förslaget till småviltjakt och fiske på statens mark ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen (*Prop. 1992:93:32 om samerna och samisk kultur m.m., kap. 2.14*).

Ansökan om rättsprövning gällande jakten från Svenska Samernas Riksförbund sänds till Regeringsrätten den 22 oktober 1993 (*Målnr 5566-1993, rt 22*).□

6. Upplåtelsesystemet tas fram

Av Agneta Arnesson-Westerdahl

Den 14 januari 1993 kommer det regeringsbeslut som uppdrar åt Statens jordbruksverk och de aktuella länsstyrelserna att gemensamt redovisa förslag till själva utformningen av upplåtelsesystemet (Regeringsbeslut 1993-01-14, dnr 2719-692/93). Beslutet är undertecknat av Karl-Erik Olsson och Bjarne Örnstedt.

Uppdraget går till 3LD-jaktgruppen, nu med beteckningen "3LD-arbetsgrupp-Samordnad småviltjakt". Gruppen finns redan i februari 1992, det vill säga minst tio månader innan prop. 92/93:32 antas i riksdagen. I form av PANG-gruppen fanns den redan i oktober 1991 (se kap.8).

Gruppen anlitar en konsult. Björn Gunnarfelt, för att utarbeta förslaget till föreskrifter. Gunnarfelt, själv jägare, blir också gruppens sekreterare (3LD-arbetsgrupp. Samordnad småviltjakt. Björn G. Konsult. 93-02-07). I enlighet med regeringsbeslutet finns ingen företrädare för de samiska intressena eller naturvården med i arbetsgruppen.

Den 19 januari inbjuds samebyarna i Arjeplogs kommun till samråd om den turistiska verksamheten med anledning av Gunnarfelts utredningsuppdrag. Gunnarfelt informerar om huvudpunkterna i sitt utkast. Samebyarnas företrädare kritiserar Gunnarfelt bland annat för att han återger och bygger sina förslag på ensidigt valda utdrag ur propositionen, vilket bland annat medför att förslaget inte tar hänsyn till samebyarnas och rennäringens intressen.

Gunnarfelt försvarar sig med att Bjarne Örnstedt på jordbruksdepartementet har gett Gunnarfelt fria händer att tolka propositionen på sitt sätt, och att rennäringensdelegationen i Norrbottens län givit Gunnarfelt sitt stöd. Samebyarna finner det anmärkningsvärt att ett uppdrag av regeringen givits åt en privat konsultfirma, som fritt får tolka riksdagens beslut och ansvara för kontakterna med berörda samebyar (Skriffliga uppgifter från Per Mikael Utsi m. fl. 94-01-19).

Redan den 7 februari går förslaget ut för synpunkter till samebyar, intresseorganisationer med flera. Synpunkter skall vara Gunnarfelt tillhanda senast den 1 mars. SSR får endast förslaget för kännedom.

Förslagets innebörd

Förslaget till uppläggning av småviltjakten innebär att jägarna skall informeras om innehållet i rennäringens 32§, bland annat med hjälp av en folder på temat

rennäring/jakt. Det innebär vidare att en kommun skall utgöra ett jaktområde. Årstillstånd för kommuninvånare skall kunna lösas hos länsstyrelsen eller på försäljningsställe inom kommunen. Övriga skall kunna lösa dygnstillstånd på för jägaren lättillgängliga ställen. Jakträtt skall ej gälla inom 1000 meter från fast bostadsbebyggelse samt inom 300 meter från övrig bostadsbebyggelse.

Jakträtten skall ej gälla inom områden som är särskilt känsliga för störning för renskötsel. Den skall därför ej gälla inom 300 meter från rennäringens fasta anläggningar när de används, inom 300 meter från område där renskötselarbete pågår eller inom 300 meter från ansamling av renar – 25 eller fler renar inom ett område mindre än 100 x 100 meter. 300 meter är säkerhetsavstånd vid användande av hagelammunition. Förslaget påpekar att det ankommer på jägaren att informera sig om var risk för störning för renskötseln kan inträffa samt att undvika jakt inom sådana områden.

Vilttillgången skall följas upp med återkommande inventeringar. Jägarna skall avlämna viltrapport. Länsstyrelsen skall kunna begränsa antalet jägare.

Avgifterna bör fastställas av länsstyrelserna. Upplåtelsesystemet bör vara likartat i de tre länen. Utvärdering av effekterna bör göras fortlöpande. Grundläggande förändringar av upplåtelsesystemet bör ske först efter cirka 3 år när effekter kunnat konstateras.

Under punkt 10 "Övrigt" finner vi: "Inga särskilda områden undantas för underupplåtelse. Befintliga kontrakt om underupplåtelse avvecklas successivt så snart detta kan ske". Detta är i enlighet med förslaget i proposition 1992/93:32 (Upplåtelse av småviltjakt....Björn G. Konsult, 93-02-07, s. 6).

Synpunkter på förslaget

Den 12 mars sammanfattas och redovisas synpunkterna gällande jaktföreskrifterna. Jägarna är i allmänhet positiva. Enstaka jägare påtalar riskerna för konflikter. Samebyarna framför kritik i första hand mot att försla-

get strider mot rennäringslagen, och att inte vederbörlig hänsyn tas till riskerna för störningar i renskötseln. Man anser också att kommuner som indelningsgrund är för stora enheter (*se kap 10*). Både jägare och samer påtalar säkerhetsrisker. Uppdraget redovisas den 5 april.

Den 13 april går förslaget ut på remiss till åtta instanser. Remissvaren skall vara Jordbruksdepartementet tillhanda senast den 17 maj.

Av de åtta remissinstanserna är två inblandade i förslagets framtagande (Svenska jägareförbundet och Lantbrukarnas riksförbund). Ytterligare två har ett stort intresse av att beslutet tas i enlighet med förslaget (Fiskeriverket och Sportfiskarna). Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare centralt begär anstånd med remissen, men tillstyrker slutligen upplåtelsesystemet. Delar av Jägarnas riksförbund (bland annat lokalavdelningar ovan odlingsgränsen) är mot förslaget. Glesbygdsmyndigheten framför att de inte har någon åsikt. Naturvårdsverket som är högsta tillsynsmyndighet i landet vad gäller faunavård och jakt har åtskilliga mycket kritiska synpunkter på förslagets innehåll.

I maj lämnar SSR sitt remissyttrande till regeringen. SSR påtalar att staten saknar lagfart till de områden man nu upplåter till jakt och fiske. SSR tar också upp de problem som lösspringande hundar kan vålla samt att samebyarna blir av med de egna möjligheterna till kompletterande näringar. SSR erbjuder återigen regeringen att arbeta fram ett gemensamt förslag för att utöka möjligheterna till jakt- och fiskeupplåtelser (*Remissyttrande till Regeringen från SSR, maj 1993, SO 25/76*).

Protester mot upplåtelsesystemet

Naturvårdsverket

Naturvårdsverket är den centrala myndighet som har ansvar för Sveriges jakt- och faunavårdsfrågor. De kopplas överhuvudtaget inte in förrän det nya förslaget om uppläggning av småviltjakten är färdigskrivet. Verket har en dryg månad på sig att ta ställning till förslaget.

Naturvårdsverket svarar mycket kritiskt i ett yttrande till regeringen, bland annat med följande:

"Naturvårdsverket anser att förslaget är anmärkningsvärt summariskt. Av denna anledning och med hänsyn till den korta remisstiden, är det inte möjligt att ta ställning till förslaget i detalj, vilket är beklagligt med hänsyn till den omfattande inverkan det kan förutses komma att få på näringar, natur och övrigt rörligt friluftsliv."

Därefter tar Naturvårdsverket upp några allmänna synpunkter. Bland annat framför man att systemet inte får medföra jakt- eller fiskeupplåtelser inom någon typ

av naturreservat eller naturvårdsområden (inkl. planeerade sådana). Den motordrivna trafiken får inte öka. Erfarenheter från våra grannländer måste inhämtas. Säkerhetsaspekterna måste beaktas. Regelbundna inventeringar av berörda djurarter måste ske liksom uppföljning av markslitage, jakttryck, effekter på rennäringsen etc. Man påtalar även att systemet kräver en organiserad jakt- och fisketillsyn, liksom att resurser måste garanteras för denna tillsyn, för inventeringar och för uppföljning, information och administration.

Naturvårdsverket anser dessutom att en försöksverksamhet måste föregå ett permanentande av systemet, liksom att Naturvårdsverket bör vara de som utfärdar de föreskrifter som måste gälla om systemet skall kunna genomföras (*SNV yttrande 1993-05-24, dnr 360-1789-93*).

Så blir dock inte fallet, som tidigare nämnts, utan arbetet med att utforma föreskrifterna läggs över på en konsult i samarbete med 3LD – trelänsdelegationen där flera av medlemmarna i den tidigare PANG-gruppen ingår.

Naturvårdsverket skickar under våren 1993 en skrivelse till samtliga länsstyrelser, Svenska jägareförbundet, Jägarnas riksförbund med flera. Skrivelsen "naturvårdsverkets policy angående korttidsjakt inom naturvårdsobjekt" innehåller bland annat följande: "Upplåtelse av korttidsjakt kan ge marklösa jägare möjlighet att någon eller några gånger under året utöva friluftsverksamhet i form av jakt. Systemet med korttidsjakt har emellertid flera nackdelar, bortsett från att det, rent administrativt, är mer betungande och kostsamt än jaktupplåtelse av sedvanlig form.

Framför allt leder en intensivt bedriven korttidsjakt till störningar inom området och inte bara för det djurliv som jakten riktar sig mot utan även för annan fauna. Detta kan leda till ett försämrat djurliv. Något särskilt uttalat viltvårdsintresse kommer av naturliga skäl inte till uttryck hos de jägare som tillfälligt vistas i området under några dagar och kanske aldrig mer återvänder" (*SNV 1993-03-25, dnr 259-1507-93*).

Världsnaturfonden

Världsnaturfonden reagerar starkt över förslaget till nytt upplåtelsesystem och över den remissomgång som förslaget genomgått. WWF uttrycker oro för de negativa effekterna som fri jakt och fiske kan resultera i.

Vidare: "Förslaget öppnar mer än 5 miljoner hektar fjällmark för småviltjakt och fiske, en minst sagt dramatisk åtgärd. Trots detta har inga naturvårdsorganisationer givits tillfälle att diskutera förslaget. Avsaknaden av någon som helst miljökonsekvensanalys är anmärkningsvärd, varför WWF instämmer i den kritik som exempelvis Sveriges ornitologiska Förening och Föreningen Våra Rovdjur avgivit. Vi vill understryka några punkter som vi tycker är viktiga och som tyvärr inte alls är analyserade i förslaget:

En mångdubbling av jakttrycket på småvilt kommer naturligtvis att direkt påverka de jagade arternas antal. De sekundära effekter detta kan ha på arter som livnär sig på småviltet, dvs rovdjur och rovfåglar, kan bli avsevärda. Arter som idag är hotade, exempelvis jaktfalk och fjällräv, kan drabbas mycket hårt. Per Tömmeraas, Zoologisk Museum i Trondheim, berättar om en drastisk reduktion av antalet jaktfalkar på Finnmarksvidda och menar att jakt på ripa har minskat bytestillgången och därmed till stor del orsakat denna reduktion" (WWF yttrande, 1993-05-10, dnr Jo 93/660). WWF framför också riskerna för ökad illegal jakt, lokalt hårt jakttryck vid till exempel vägar, och problem med jakt från motorfordon. WWF varnar även för en ökning av fisket vilket i sin tur medför störningar för känsliga arter, till exempel fjällgås och sångsvan.

Sveriges ornitologiska förening

Sveriges Ornitologiska Förening reagerar hårt. Man tar upp beslutet i många olika sammanhang. I sitt yttrande skriver man bland annat: "Effekterna av ett hårt jakttryck är kraftigt underskattade, närmast nonchalerade i förslaget. Möjligheterna till att bekämpa illegal jakt i fjällområdet försvinner nästan helt när jägare från hela världen kan gå legalt med gevär inom områden med många sällsynta fågelarter. Våra rovfåglar kan därmed bli måltavla för jägare från Medelhavsländerna eller offer för en rovfågelsamlares illegala jakt. I Norge, som har ett friare system än vårt nuvarande, har de senaste åren gjorts flera avslöjanden av grov och systematisk illegal jakt" (SOF yttrande, 1993-04-27, dnr Jo 93/1356). SOF framhåller dessutom riskerna för kungsörn och jaktfalk, och man varnar för att jaktfalkens reproduktion kommer att minska eller helt kan utebli på grund av minskad födotillgång.

SOF framhåller vidare att det nya jaktssystemet innebär stora konflikter med annat rörligt friluftsliv och stora olägenheter för rennäringen. "De föreslagna rekommendationerna när det gäller jägarnas hänsynstagande till renskötseln vittnar om okunnighet om renars beteende och om en övertro på att alla jägare har det omdöme som krävs för att undvika störningar. Det är förvånande att inte samerna tillåtits ha inflytande över vilka hänsynsregler och områdesbegränsningar som måste gälla för att inte ripjakten ska störa rennäringen.... Trots uppenbar risk för ovan beskrivna negativa effekter har ingen miljökonsekvensutredning gjorts. Fågelskydds- och miljöorganisationer har inte fått yttra sig, inte heller de friluftorganisationer som representerar den stora grupp människor som ofta nyttjar fjällen under den aktuella jaktperioden 25 aug – 15 mars. SOF betecknar det som "ofattbart och oförsvarligt att ett så omvälvande förslag kan drivas igenom utan en ingående diskussion med alla viktiga intres-

senter. Antingen har man gjort ett grovt förbiseende eller också är det fråga om en ren kupp från en grupp med särintressen.... Vi hemställer att regeringen omedelbart drar tillbaka den del av samepropositionen som berör småviltjakten för en omarbetning från grunden och att det dessförinnan genomförs en omfattande miljökonsekvensanalys (*ibid.*)."

Kritik sopas undan

Den 24 april gör samtliga samiska partier ett uttalande till regeringen där man påpekar att beslutet om riktlinjer för småviltjakten och fisket saknar rättslig grund och kommer att innebära störningar för renskötseln. Man påpekar även att regeringen har undlåtit att redovisa samernas egna modell för upplåtelse för riksdagen (Uttalande av samepolitiska partier till Sveriges regering den 24 april 1993).

Den 28 maj uppvaktar 50 samer, representanter för samebyar och samepolitiska partier samt SSR, jordbruksminister Karl-Erik Olsson. Samerna framför krav på att Sametinget skall beredas tillfälle att behandla jakt- och fiskefrågor.

Den 5 och den 13 juli skriver SSR till jordbruksminister Karl-Erik Olsson och till jordbruksverket med anledning av förslaget till upplåtelsesystem.

Den kritik som framförs mot samepropositionen och mot beslutet om upplåtelse till småviltjakt och fiske är hård och enig. Riskerna för konflikter med rennäringen är uppenbara, säkerhetsriskerna i samband med att ett stort antal jägare skall komma att jaga i samma område samtidigt förbises, naturvårdens synpunkter beaktas överhuvud taget inte. Fjällägenhetsarendatorernas rättigheter låtsas man inte om. Samernas protester, liksom all övrig kritik mot förslaget, sopas fullständigt under mattan.

Signalerna från regering och riksdag är tydliga – man väljer konfrontation istället för diskussion.

Regeringsbeslut

I regeringsbeslutet den 1 juli 1993 beslutas om ett nytt system för upplåtelse till småviltjakt och fiske på statens mark. I beslutet finns följande formulering: "Samtliga remissinstanser utom Svenska samernas riksförbund tillstyrker (red:s markering) förslaget" (Jo.dep. ärende 594/93 m.fl., s. 2).

Vidare: "Regeringen har i nyss nämnda proposition gjort den bedömningen att det där redovisade upplåtelsesystemet inte medför oacceptabla effekter för samernas renskötselrätt, viltvården, fiskevården och naturvården. Bostadsutskottet har gjort motsvarande bedömning i sitt betänkande" (*ibid.* s. 3). I beslutet har regeringen tillfört en ändring utöver vad förslaget angett. Regeringen anser att upplåtelse för jakt inte bör gälla närmare än 500 meter från ansamling av renar, till skillnad från förslaget som angav 300 meter

som en riktlinje. Regeringen hänvisar till 8§ rennäringsförordningen (1993:384) där det beslutats att Jordbruksverket skall meddela närmare föreskrifter om upplåtelseerna och att detta skall ske efter samråd med SSR.

Beslutet är undertecknat av Börje Hörnlund (arbetsmarknadsminister från Västerbottens län) och Anders Holmgren.

Föreskrifterna träder i kraft

Den 9 juli meddelar Jordbruksverket SSR att man avser besluta om de föreskrifter som skall träda i kraft i samband med höstjaktens början och att detta enligt regeringsbeslut skall ske efter samråd med SSR. Beslutet planeras till slutet av juli 1993 och innehåller även föreskrifter för fiske.

Den 30 juli beslutas om föreskrifterna gällande småviltjakt och fiske. Föreskrifterna träder i kraft den 16 augusti 1993 (*SJVFS 1993:95*). I 5§ stadgas att ett område endast får vara avlyst för jakt högst 14 dagar under ett jaktår för att förhindra störningar i renskötseln, och i enlighet med propositionens förslag står i föreskrifterna 7§ att underupplåtelse endast får medges i undantagsfall.

Den 30 juli går SSR i ett pressmeddelande ut till TT och Samedion och påtalar att regeringen och jordbruksverket manipulerar saken. SSR tar återigen upp sitt eget förslag om utökat antal upplåtelse, i vilket samebyarna har en central roll. Man framför bland annat: "– Verket är tydligen mer känsligt för skrivelser och påtryckningar från jägarna än att ta vara på renskötseln som näring och hänsyn till renen som djur. Det jordbruksministern utlovat om samråd har visat sig vara ett spel för galleriet" (*Pressmeddelande från SSR 1993-07-30, SO 25/76*).

Den 25 augusti startar småviltjakten i Västerbotten, den 13 september i Norrbotten och den 18 oktober i Jämtlands län. □